

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
Університет економіки та права «КРОК»

Викладацько-студентська конференція
«Економічні основи української
державності в творчості видатних
українських політичних діячів та
науковців другої половини ХІХ –
початку ХХ століття»

з нагоди 100-ї річниці подій української революції
1917–1921 років
та 25-ї річниці Університету економіки та права «КРОК»

24 березня 2017 року
м. Київ

Наукове редагування:

Радіонова І.Ф., д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Гофман М.О., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Економічні основи української державності в творчості видатних українських політичних діячів та науковців другої половини ХІХ – початку ХХ століття: матеріали викладацько-студентської конференції (Київ, 24 березня 2017 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. – 52 с.

Збірник містить матеріали виступів учасників викладацько-студентської конференції «Економічні основи української державності в творчості видатних українських політичних діячів та науковців другої половини ХІХ – початку ХХ століття», яка організована та проведена у ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» 24 березня 2017 року за результатами роботи наукового студентського гуртка «Економічні основи української державності», організованого кафедрою економічної теорії університету у 2016–2017 роках.

Зміст

Браун Я.Є. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Гарін Б.Б. «Роль Миколи Міхновського у формуванні ідеології українського націоналізму».....	5
Гаан Є.В. , студент Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Гарін Б.Б. «Концепція українського державотворення у творчості В'ячеслава Липинського».....	6
Глуховська К.А. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник д.е.н., професор Алімпієв Є.В. «Конструктивні державотворчі ідеї інтегрального націоналізму Дмитра Донцова».....	8
Глушко Б.М. , студент Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Гофман М.О. «Соціально-економічна доктрина митрополита Андрія Шептицького».....	10
Глушко Я.М. , студент Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Січевлюк Л.В. «Вплив митрополита Андрія Шептицького на економічну діяльність в Галичині».....	13
Гронський І.О. , студент Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Захарова К.Ф. «Соціально-політичні аспекти творчості Володимира Винниченка».....	16
Квоуд Сінін Шаді М.С. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Гофман М.О. «Роль митрополита Андрія Шептицького у розвитку економіки Галичини та поширенні економічних знань».....	18
Корчагіна І.Л. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник д.е.н., професор Алімпієв Є.В. «Теоретико-економічні погляди Івана Франка».....	20
Лойко Є.М. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Гофман М.О. «Михайло Грушевський, як історик та будівничий української держави».....	22
Мельничук Д.Д., Бєглова С.Ю. студентки Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Гофман М.О. «Еволюція соціально-політичних поглядів Івана Франка».....	24
Острогляд К.В. , студентка Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Гарін Б.Б. «Олександр Барвінський як політичний діяч західноукраїнських земель кінця XIX століття».....	26

Перепілка В.В. , студент Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Гарін Б.Б. «Олександр Барвінський у просвітницькому русі західноукраїнських земель».....	27
Піхур В.В. , студентка Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Захарова К.Ф. «Відродження нації у поглядах Володимира Винниченка».....	29
Пономаренко Д.С. , студент Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Січевлюк Л.В. «Громадська та економічна діяльність Тита Войнаровського».....	31
Рудь В.В. , студентка Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Гарін Б.Б. «Михайло Грушевський як науковець та організатор української науки».....	32
Сігарьова А.О. , студентка Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Захарова К.Ф. «Тит Войнаровський як український діяч в сфері освіти та культури».....	34
Скопечький А.А. , студент Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник д.е.н., професор Радіонова І.Ф. «Інтегральний націоналізм Дмитра Донцова та ідеї української державності».....	37
Хоменко К.Н. , студентка Коледжу економіки, права та інформаційних технологій. Науковий керівник к.е.н., доцент Захарова К.Ф. «Український соціалізм Михайла Драгоманова».....	39
Шамбра А.В. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Січевлюк Л.В. «Ідея української державності в працях В'ячеслава Липинського».....	41
Шелак Н.І. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Січевлюк Л.В. «Основні тенденції розвитку державотворчих процесів в Україні в другій половині XIX – на початку XX століття».....	43
Школа Ю.О. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник д.е.н., професор Радіонова І.Ф. «Олександр Барвінський як організатор просвітницького руху західноукраїнських земель кінця XIX століття».....	46
Ятлук Я.С. , студентка Університету економіки та права «КРОК». Науковий керівник к.е.н., доцент Захарова К.Ф. «Внесок Дмитра Донцова в розвиток теорії націоналізму».....	49

Я.Є. Браун

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: Б.Б. Гарін

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Роль Миколи Міхновського у формуванні ідеології українського націоналізму

Український націоналізм – громадсько-політичний рух, що ставить на меті створення і розвиток української самостійної національної держави та вимагає усвідомлення національної спільності людей. Головна причина проблем в Україні – це брак націоналізму, бо націоналізм – це непоборна сила. Процес формування української нації є ключовим питанням державотворення.

Про український націоналізм велась дискусія, як у спеціалізованих наукових виданнях, так і в засобах масової інформації. Кінець 19-го – початок 20-го століття Міхновський називає добою визволення націй, коли державна самостійність стала головною умовою існування нації, а державна незалежність – національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин.

Микола Міхновський один із найцікавіших та суперечливих історичних постатей українського політичного руху. Був першим ідеологом українського націоналізму та організатором українського війська. Він – ідеолог і провідник Братства тарасівців, засновник УНП, людина «зі здібностями і ... амбіціями, із нахилом до авантюризму, інтриги і демагогії», – як казав М. Грушевський. Також його називають «батьком українського націоналізму».

Кінець XIX-го – початок XX-го століття Міхновський називав добою визволення націй, коли державна самостійність виступає головною умовою існування нації, а державна незалежність – національним ідеалом у міжнаціональних відносинах. Але для української нації момент визволення тоді ще не прийшов.

Програмна брошура М. Міхновського завершується проросими словами: «Усі, хто на цілій Україні не з нами, той проти нас. Україна для українців, і доки хоч один ворог-чужинець лишиться на нашій території, ми не маємо права покласти оружжя. І пам'ятаймо, що слава і перемога – це доля борців за Народну справу. Вперед і нехай кожний із нас пам'ятає, що коли він бореться за Народ, то мусить дбати за весь Народ, щоб цілий Народ не згинув через його необачність. Вперед! Бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!

В 1902 році зі своїми однодумцями Міхновський засновує першу українську націонал-соціалістичну організацію – Українську Народну Партію. Головною метою УНП було відірвання України від Росії. Міхновський став головним ідеологом УНП та автором майже усіх її видань.

М. Міхновський сформулював десять «заповідей націоналіста», які є актуальними і сьогодні, зокрема першу заповідь. «Одна, єдина, неподільна від Карпатів аж до Кавказу Самостійна, Вільна, Демократична Україна – Республіка робочих людей – оце національний всеукраїнський ідеал».

Список використаних джерел

1. Концепції українського націоналізму (М. Міхновський та Д. Донцов) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studies.in.ua>
2. Міхновський Микола Іванович [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>
3. МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ – ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://obereg.at.ua>

Є.В. Гаан

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: Б.Б. Гарін

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Концепція українського державотворення у творчості Вячеслава Липинського

У листах Вячеслава Липинського підіймаються питання, наскільки свідомо людина робить свій політичний вибір чи розуміє вона наслідки свого вибору. Відстоювання ідей, соборності та суверенітету України, у 1920-х роках, коли в Україні ще була відносна свобода політичної думки, Липинський розробляв проблеми державного устрою.

Останніми дослідженнями Липинського були питання ідейно-політичної та громадсько-політичної діяльності, коли він працював в Українському Науковому Інституті в Берліні та видавав два періодичні збірники: «Вісті з Українського Наукового Інституту» та «Записки з Українського Наукового Інституту».

У своїх публікаціях Липинський, зокрема, висловлював думку що Пе-

реяславська угода передбачала Україну залежною від Московської держави. У останніх роботах він мав більш політичну, а не наукову мету.

Липинський підготував лекційний курс «Основи теорії форм держави та уряду». У 1930 році ним засновано «Братство українських класократів – монархістів».

Липинський розглядає державу як абсолютну цінність, без якої неможливий цивілізований суспільний розвиток. Але якщо уважніше прочитати текст «Листів до братів-хліборобів», а саме лист «Нації поневолені та нації недержавні», то різниця між націями поневоленими та недержавними на перший погляд може видатися незначною, такою, що зводиться до дрібних нюансів. Але насправді ця різниця є дуже суттєвою. На поневолені нації, за Липинським, увесь час тисне якась зовнішня жорстока сила, що підкоряє їх собі, але внутрішній дух нації прагне звільнення, нація сприймає чужоземний гніт як щось неприродне та образливе для себе.

У «Листах до братів-хліборобів» В. Липинський зараховував українців не до поневолених, а до бездержавних націй, які сприймають своє становище як нормальне, бо вважають ту зовнішню силу, що керує ними, своєю рідною. Липинський вважає що українцям,

- по перше, треба робити «...все, що сприяє розвитку почуття єдності між всіма мешканцями України, буде Україну, а руйнує все, що їх роз'єднує»

На думку Липинського, абсолютно неприйнятними є як український націоналізм (бо він підриває єдність багатонаціонального суспільства), так і будь-який інтернаціоналізм (бо слід будувати національну державу, але спираючись не на етнічну, а на політичну націю).

Недержавність же нації, за Липинським, – це просто її рабство і тому має бути конче подолано. Замислимося у зв'язку з цим про те, що може, існує зв'язок між бездержавністю «національним нарцисизмом» частини українства, про який писав М.С. Грушевський: «Зовсім не бажано нашій країні дістати покоління національних нарцисів, хвалькуватих і самозалюблених, до втрати всякої об'єктивності». Закоханість в себе має часто і зворотній бік: пасивність, внутрішнє роздвоєння, нерозуміння цінності свободи.

Весь час Липинський намагався донести те, що як би не було важко українцям, вони повинні бути єдиними і відстоювати свої права та батьківщину.

Без побудови власної державності, всі розмови про незалежність, самостійність нації позбавлені будь-якого сенсу. Липинський залишив після себе надзвичайно важливу для нас духовну спадщину. Аналізуючи в своїх творах період Хмельниччини та причини невдачі визвольних намагань 1917–20 років, він приходить до дуже глибоких висновків. Про-

читавши твори провідних на той час західноєвропейських наукотворців, він їх досить вільно використав таким чином, щоб їхні ідеї вписалися в українську дійсність і могли прижитися на українському ґрунті.

Липинський розкрив закономірності постання держав, способи їх існування і розвитку. Він бачив у суспільстві наявність трьох джерел влади: сила військова, економічна і розумова.

Список використаних джерел

1. Історія філософської думки в Україні – Огородник І.В. – К: «Наукова думка». 2005.
2. Липинський В.К./ Праці // Листи до братів-хліборобів – 2000. – № 5 – С. 6, 67.
3. Листи// В. Липинського до І. Кривецького. –2003. – №4. – С. 271–273.
4. Масненко В. Роль В. Липинського у становленні державницького напрямку української історіографії // Молода нація. – 2002. – №2. – С. 51.
5. Потульницький В.// Історія української політології. – 1992. – №4. – С.38.

К.А. Глуховська

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: Є.В. Алімпієв

доктор економічних наук, професор

Університет економіки та права «КРОК»

Конструктивні державотворчі ідеї інтегрального націоналізму Дмитра Донцова

Питання про еволюцію “інтегрального націоналізму” заслуговує особливої уваги з трьох причин. По-перше, саме цей різновид українського націоналізму залишається предметом надзвичайно гострих дискусій у наукових колах. В самій Україні і в зарубіжжі діють політичні організації, які вважаються представниками цього напрямку націоналізму. У них є свої прихильники і противники, тож науковці, часом не по своїй волі, опиняються в центрі цих протистоянь.

По-друге, є суто науковий аспект проблеми: потребують уточнення термінологія і поняття, що застосовуються в аналізі “інтегрального націоналізму”.

По-третє, український націоналізм у формі організованого політичного руху розвивався здебільшого саме як «інтегральний націоналізм».

«Чинний» націоналізм Дмитра Донцова, або як його ще назива-

ють «інтегральним» (щоб показати спільність з європейськими рухами 20-30-х років ХХ століття) є однією з тих концепцій, що призвели до появи нашої держави. Специфічна войовнича ідеологія, сформована Д. Донцовим, стала головним джерелом для ідеології УПА. Світогляд переважної частини діячів української революції 2017–2021 років здебільшого, був сформований у часи популярності М. Драгоманова, з його «культурним федералізмом», який заперечував потрібність суверенітету України. Цей світогляд є одним з тих чинників, що заважав утвердженню України, як незалежної держави часів існування Центральної ради, Гетьманату, а згодом і дерикторії УНР. Першим, хто обґрунтував необхідність заснування суверенної держави і боротьби за неї був саме Д. Донцов, стверджуючи, що це є прояв вищої волі нації..

Зміни в світогляді, спричинені ідеологією «чинного» націоналізму – залишилися у традиціях західної України, як частина історичної спадщини, що зараз знайшла своє відображення у багатьох організаціях і рухах націоналістичного спрямування.

Донцов намагався прищепити українській суспільності волю до влади і волю до життя, фанатизм на шляху боротьби за власну ідею, тверду віру у власні сили, і тільки такий вихід він вбачав у творенні повновартісної нації. Націю може порятувати лише народження нової психології переможців, а не рабів, «не вічний стогін покараних рабів і сльози». Коли ж Донцов говорить про суспільну еліту, то розуміє не якісь матеріальні чи політичні переваги. Еліта, або вибрані — це ті, хто вимагає від себе більше, ніж інші, навіть якщо ці вимоги їм не під силу.

Історія, політика й мистецтво в творчості Д. Донцова стоять поруч. У праці «Де шукати наших історичних традицій», Донцов із захопленням описував суворі епізоди історії козацтва і вважав, що коли національна ідея почала керуватися загальнолюдськими цінностями Україна втрачала свою державність.

Насичення мистецтва політичними ідеями для Донцова – це цілком природна річ. Тому він наголошує на особливій ролі письменників у суспільстві. Вони є силою, що формує свідомість людей. Головну причину того, що українці втратили колишню силу духу, перетворилися на провінцію Європи, Донцов вбачав у самих українцях. Вістрія критики він спрямував проти тих ідеологів національно-визвольного руху України, які спиралися на загальнолюдські, демократичні ідеали, насамперед М. Драгоманова, М. Грушевського. Донцов закидав їм брак фанатизму й віри, страх нав'язати свою волю, свою ідеологію, як окремії особі, так і врожій нації.

Донцов послідовно обстоював ідею незалежності України та застерігав від орієнтації на Москву, якою б вона не була – царською, республіканською, буржуазною чи пролетарсько-соціалістичною. Як пише су-

часний політолог А.І. Клой, Д. Донцов ототожнював царизм і комунізм, оскільки вони є різновидами однієї ідеології.

Головні положення концепції «чинного» націоналізму Д. Донцова, які можуть бути використанні в процесі формування та зміцнення української держави, є такими:

1) доцільна форма державного правління – народна держава (республіка) на чолі якої має стояти вождь з необмеженою владою;

2) необхідний тип політичного режиму – національна диктатура як перехідна форма державного будівництва;

3) національна ідея – це об'єднувальний і єдиний чинник суспільного та державного буття;

4) політична еліта – це провідна верства українських патріотів, котрі покликані будувати свою державу і керувати нею;

5) ієрархія цінностей має бути такою: нація – держава – суспільство.

Б.М. Глушко

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: М.О. Гофман

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Соціально-економічна доктрина митрополита Андрея Шептицького

За останні десять років центр вивчення життя і діяльності митрополита Андрея Шептицького, як і досі ігнорованої історії Церкви, зокрема історії Греко-католицької церкви, перемістився з країн Північної Америки і Західної Європи в Україну і Польщу. Публікуються нові документи до вивчення біографії митрополита, монографії, науково-популярні праці. Наукова дискусія про значення і роль Андрея Шептицького в історії українського і польського народів значно підсилюється і беатифікаційним процесом митрополита, що тягнеться вже не одне десятиліття.

Назріла потреба створити правдивий історичний портрет визначної особистості митрополита Андрея Шептицького в контексті національно-визвольних змагань українського народу, націєтворчих і державотворчих

процесів, зокрема – в царині консолідації української нації. Однак проблема лишається й досі актуальною з огляду на модернізаційні процеси, що відбувалися у тогочасній Центрально-Східній Європі, в контексті вироблення Греко-католицькою церквою концепції модерної української нації та її впровадження.

У посланні до духовенства «Наша програма» (1899 р.) Андрей Шептицький писав: «Я українець з діда-прадіда. А церкву нашу та й святий наш обряд полюбив я цілим серцем, присвятивши для Божої справи ціле життя. Отже, знаю що під цим оглядом не міг би бути чужий для людей, що віддані серцем і душею тій самій справі» [11, с. 41].

Він постає в нашій уяві як символ нескореного духу нації, її працелюбності, толерантності, незламності, мудрості.

Проявом глибокого патріотизму митрополита Андрея, на думку професора А. Колодного, було те, що Україну він називав «Рідною Хатою». І це не просто образний вислів. Саме українська хата – праматір пристанку людського – була тією коліскою нашого народу, в якій від покоління до покоління передавалися його традиції, художні смаки, мораль, світобачення. Андрея Шептицького турбувало й те, що ця Хата хоч і рідна, але поділена ворогуючими братами. Проте, зауважує він, український народ є одним народом і йому належить стати монолітом. [17, с. 32]

Культурно-просвітницька діяльність митрополита спрямовувалась на піднесення моралі й духовності народу до того рівня, на якому з'являється свідома масова готовність до практичної роботи заради національного державного будівництва. Це була, в першу чергу, меценатська діяльність, допомога здібній молоді, консолідація творчих сил, виховна робота через шкільництво, просвітні й спортивні товариства, часописи і книги, масові заходи з обов'язковим поєднанням двох засад – національної і релігійної. Якщо користуватися сучасною термінологією, то можна сказати, що вся ця діяльність митрополита спрямовувалась на творення культурно-національного, релігійного середовища, яке забезпечує умови для прояву природної обдарованості особи, реалізації її творчого потенціалу. «Від виховної сили Церкви, – писав митрополит Андрей, – в якому краю чи народі, від напруженості виховної праці духовенства над молоддю та в проповіданні Євангелія і поясненні християнських чеснот у великій мірі залежить могутність батьківщини». [16, с. 12].

«У християнських народах нема більш виховної сили, – пише далі митрополит, – над силу Церкви. Вона то виховує народи, вона вціплює вже в душу дитини ті християнські чесноти, які зроблять з неї доброго патріота і мудрого громадянина. Очевидно, робить це передовсім родина. Але й батьки християнина, виховуючи дітей, роблять це під проводом і за вказівками Церкви. Вона то, проповідуючи Євангеліє, безнастанно прига-

дує батькам їх обов'язки і різні сторінки їх праці супроти дітей. Та праця батьків і Церкви безконечно важка, вона вимагає довгих змагань, безлічі жертв, прикладу цілого життя, безнастанної дбайливості і чуйної уваги на великі прояви життя дитини, заки дитина виросте на громадянина, свідомого всіх своїх обов'язків супроти Бога, родини, ближніх і батьківщини, заки з дитини зробиться повнолітній, повноправний і повноумний громадянин, треба безмірної праці. Скільки ж її треба до того, щоб виховати цілу суспільність, увесь нарід? Заки весь нарід перейметься наукою Євангелія і кожна одиниця в народі буде таким повноправним і повноумним громадянином, треба праці Церкви і родини впродовж довгі століття» [16, с. 20].

Постать одного з найвизначніших діячів української історії і культури ХХ століття митрополита Андрея Шептицького посідає визначне місце в історії українського народу. Всебічна обдарованість Великого Українця, глибоко аналітичний склад розуму асоціювалися з мудрою тактикою глави Церкви та громадського і політичного діяча. Сорок чотири роки він вів через шторми, бурі і рифи суспільних катаклізмів корабель Української греко-католицької церкви. Вивести церкву на вирішення нових завдань, зробити її фактором уже не тільки національного відродження, а й національного державотворення, що, власне, вінчає процес національного відродження, витворити з неї цілком національне, релігійне об'єднання – усе це судилося йому виконати.

Піклування про долю України було для митрополита Андрея справою всього свідомого життя – з часу Божого поклику стати монахом василіянином і до останнього подиху.

Список використаних джерел

1. Здіорук С. Державно-церковні відносини як чинник розвитку громадянського суспільства // Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О. С. Власюка. – К.: НІСД, 2002. – С. 147-186.
2. Васьків А. Митрополит Андрей Шептицький про проблеми політичної теорії та практики / А. Васьків // Різдво Христове 2000. Статті й матеріали. – Львів: Логос, 2001. – С. 192-195.
3. Гайковський М. Митрополит Андрей Шептицький – честь і окраса церкви і українського народу / М. Гайковський // Берестейська унія (1596–1996). Статті і матеріали. – Львів: Логос, 1996. – С. 198-204.
4. Красівський О. За Українську державу і Церкву. Громадська та суспільно-політична діяльність Митрополита Андрея Шептицького в 1918–1923 рр./ О. Красівський – Львів, 1995. – 86 с.
5. Цегельський Л. Митрополит Андрей Шептицький /Л. Цегельський – Львів: Місіонер, 1995. – 77 с.
6. Колодний А. Андрей Шептицький про будівництво рідної хати /А. Колодний // Християнство і національна ідея. [Науковий збірник]. – Київ–Тернопіль–Краків: Укрмедкнига, 1999. – С. 17-23.

Я.М. Глушко

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: Л.В. Січевлюк

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Вплив митрополита Андрея Шептицького на економічну діяльність в Галичині

За 44 роки митрополичого служіння Андрея Шептицького на Галичині змінилася не одна окупаційна влада, а панотець, виходець із франкомовної чесько-польсько-української родини, не відступався від свого наміру створити в краї християнську державу в державі. Для цього він використовував не лише свій сан, богословські знання та меценатство, а й неабиякий підприємницький хист.

Громадська діяльність була для митрополита логічним продовженням церковного служіння.

Окрім богословських знань, за переконанням отця Андрея, парохі (священіки) повинні опанувати й світські ремесла – торгівлю, бухгалтерію, кооперацію, землеробство. До цього спонукали обставини, у яких тривалий час перебувала УГКЦ. Конфесія не мала жодної державної підтримки ані за Австро-Угорщини, ані за Польщі, і тим більше за радянської влади.

Митрополит з підлеглими сформували неформальний Кабмін у межах УГКЦ, який вирішував нагальні господарські потреби галичан. Міністром фінансів в уряді Шептицького було призначено отця Тита Войнаровського, якому митрополит доручав управління власними фінансами, які афішовано інвестувалися у загальногромадські потреби – створення шкіл, лікарень, санаторіїв, музеїв. У роботі «Про милосердя» митрополит Шептицький писав так:

«...Християнин, а тим більше священник мусить домагатися якнайстислішого контролю. Контроль вважати за брак довір'я, а навіть за особисту образу є знаком такої примітивності у справах фінансових та економічних, що мусить бути підозріння, що тим самим прикриваєте нелад і невміння провадити справи». Коли на Галичині виникло протистояння між українськими кооператорами та приватними купцями, митрополит своїми порадами благословив примирення обох сторін і був обраний до їхніх управлінських органів.

В архівах збереглися томи листів, у яких робітники, ремісники і селяни довірливо писали митрополиту про свої думки щодо умов та оплати праці. Дослідники зазначають три обов'язкові вимоги Шептицького, які

він висував своїм розпорядникам або партнерам по бізнесу щодо найманих працівників були матеріальне стимулювання, нормальні умови праці та духовна опіка.

У 1894 році було створено господарське товариство взаємного кредиту «Дністер», яким керували греко-католицькі митрополити. Гарантією кредитоспроможності було не майно позичальника, а довіра до нього. «Дністер» щороку поліпшував умови для своїх клієнтів і найвищих здобутків домогся через десять років від початку свого існування за часів митрополита Шептицького.

У 1908 році Шептицький увійшов до складу комітету засновників першого українського банку, створеного на засадах іпотеки. А. Шептицький у веденні бізнесу був обережним, уникав надмірних ризиків і диверсифікував їх. Завдяки А. Шептицькому цей банк (ЗБГ) невдовзі став єдиним українським банком, що здобув визнання у світі, а його цінні папери оплачувалися у всіх банках Європи. ЗБГ займався довгостроковим кредитуванням житлового будівництва під заставу земельних ділянок і нерухомості. Банк також допомагав у разі тимчасових фінансових труднощів українським кооперативам і купецтву, що належали до об'єднань «Сільського господаря», «Народної торгівлі» або «Маслосоюзу». Як наслідок – у 1936 році торговельний оборот українських молочарських спілок на Галичині майже вдвічі перевищував виторг такої самої кількості польських кооперативів і становив 8,36 млн польських злотих.

Митрополит Шептицький повністю викупив маєток Перегінське, у Дрогобицько-Бориславському нафтовому басейні, і уклав багаторічний договір – на 25-30 років – з нафтовим об'єднанням «Галіція» про видобуток вуглеводів на митрополичих угіддях.

Лісові угіддя, що належали Шептицькому працювали як ефективні господарства. Деякі ліси, за згодою митрополита, здавалися у довгострокову оренду. Контракт зобов'язував орендаря крім сплати за оренду, зберігати ліс, гарно оплачувати роботу егерів та інших працівників.

Митрополит Шептицький підтримував багатьох галицьких підприємців, зокрема, засновницьку.

Економічна модель Шептицького була унікальна для свого часу — це був «капіталізм з людським обличчям», «християнський соціалізм» з визнанням приватної власності. Митрополит ніби нівелював класовий конфлікт, закликаючи до порозуміння бізнес і найманий персонал.

Порятунок для більшості українських селян Галичини Андрей Шептицький вважав кооперацію: «Лучіться разом, заводіть по ваших селах крамниці християнські, шпихлярі (комори) громадські і всякі інші пожиточні установи». На заклик Шептицького відроджувати українське село відгукнулося чимало священиків, які засновували осередки товариства

«Сільський господар» на парафіях і допомагали створювати при читальнях Просвіти громадські склади для зерна та Народні доми — кооперативи змішаного типу. Останні крім кредитування селян займалися постачальницько-збутовою і виробничою діяльністю. Митрополит давав особисті кошти і свою землю на організацію кооперативного ліцею, садівничо-городничої та хліборобської шкіл.

Митрополит А. Шептицький наголошував на важливості українізації міст і містечок, де традиційно домінували польські та єврейські підприємці. За порадою архітектора Івана Левинського Шептицький заснував у Львові українську фабрику — скляну гуту — з найсучаснішим устаткуванням.

Шептицький завжди дбав про диверсифікацію активів. Він був відомою особою в ділових колах не лише Австро-Угорщини, а й Англії, Німеччини, Італії, Швейцарії, Нідерландів, партнером багатьох європейських банків, будівельних і брокерських контор.

Шептицький через маклерів та довіреного адвоката купував у німецьких містах Вестерлянд-Сільді, Лейпцигу, Гамбурзі земельні ділянки і споруджував на них будинки на продаж, а прибутки від реалізації нерухомості надходили до вже згаданого банку ЗБГ.

Лєвова частина статків митрополита була спрямована на благодійну діяльність та будівництва громадських споруд. Серед останніх: національний музей у м. Львові, народна лічниця (лікарня), сиротинці, дяківська бурса, духовна академія, жіноча гімназія, школа імені Грінченка, школа імені князя Лева.

Список використаних джерел

1. 10 правил бізнесу від Андрея Шептицького [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.credo-ua.org/2015/09/140916>.
2. Злупко С. М. Українська економічна думка : постаті і теорії / упоряд. Я. Злупко; Львівський Національний університет імені Івана Франка. — Львів : Євросвіт, 2004. — 543 с.
3. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність : документи і матеріали (1899–1944 рр.) : у 2 т., 2 кн. / за ред. А. Кравчука. — Львів : Місіонер, 1998. — Т. 2 : Церква і суспільне питання. — Кн. 2 : Листування. — 1998. — XXV, 1096 с.
4. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність : документи і матеріали (1899–1944 рр.) : у 2 т., 2 кн. / упоряд. А. Кравчук. — Львів : Місіонер, 1998. — Т. 2 : Церква і суспільне питання. — Кн. 1: Пастирське вчення та діяльність. — 1998. — 572 с.
5. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність : документи і матеріали 1899- 1944. — Т. III : Церква і душпастирство. Пастирські листи і послання 1901-1914 / упор. І. Костюк. — Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2000. — 446 с.
6. Митрополит Андрей Шептицький і розвиток галицької господарки / Л. Гентош, В. Оприск, І. Паславський, Л. Сенік // Львівська газета. — 2015. — 24 липня [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gazeta.lviv.ua/article/45858>.
7. Рибак Ю. Вибрані соціально-економічні концепції митрополита Андрея Шептицького // Слуга Божий митрополит Андрей Шептицький : збірник 12/2015 281 популярно-наукових доповідей і статей, та іншого архівного матеріалу, скомплектова-

ний з нагоди відзначень 45-ої і 50-ої річниць смерті митрополита Андрея Шептицького. – Філадельфія : друкарня видавництва «Америки», б.р. – С. 207-215.

8. Шептицький А. За єдність святої віри, церкви і нації / А. Шептицький. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 64 с.

9. Шептицький А. Твори морально-пасторальні / А. Шептицький. – Рим : [б.в.], 1983.

І.О. Гронський

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: К.Ф. Захарова

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Соціально-політичні аспекти творчості Володимира Винниченка

Володимир Винниченко (1880-1951 рр.) – талановитий прозаїк, драматург, публіцист, політик, Голова Генерального Секретаріату Центральної Ради і Голова Директорії Української Народної Республіки. Розроблена ним концепція державності України ґрунтується на принципах соціалізму та федералізму. На його думку, реальним ідеалом в умовах початку ХХ століття була автономія України у складі Російської Федерації на принципах рівності, взаємовигідних економічних зв'язків, збереження державної цілісності Росії та України. Незалежність України він вважав неможливою, насамперед, через міжнародне становище України, оскільки, відірвавшись від Росії, вона може потрапити в залежність від іншої сильної держави Заходу.

Пізніше, в праці «Відродження нації», Володимир Винниченко під впливом реального політичного розвитку України переглядає свої погляди стосовно союзу України та Росії на основі федерації. Почуття панівної нації, що формувалося століттями у свідомості росіян, у тому числі у свідомості «простих» людей – великоросів, швидко не зникне. Отже, потрібно створити політичні умови, щоб допомогти позбутися шкідливої спадщини минулого. Такими умовами, доходить висновку Володимир Винниченко, має стати політична незалежність української нації. Як політичний діяч, Володимир Винниченко еволюціонує від ідеї української культурно-національної автономії у складі Російської федерації до відродження ідеї української державності і незалежності. Та метою Володи-

мира Винниченка стала не сама державність, а відродження нації, пробудження національної гідності українського народу. Державність є тільки засобом для досягнення мети. [2]

Національне В. Винниченко розумів як загальнолюдське. Загрозу демократичному та національному розвитку України вбачав у відсутності єдності та згуртованості українського народу, а особливо його проводу. Майбутнє України пов'язував з вільною, рівноправною, справедливою федерацією, яка відповідає цілям соціального прогресу, проте не має нічого спільного з «єдинонеділимим мисленням» та діями. Така федерація має будуватися на засадах самостійної державності, цілковитої незалежності України, збереженні української мови в усіх інститутах, урядових установах, школах, активізації національної самосвідомості народу в розбудові своєї державності, розвитку культури.

У написаному в 1949 році «Заповіті борцям за визволення» Володимир Винниченко, осмислюючи уроки української історії, визначає роль української еміграції у творенні вільної, суверенної України. Він вважає, що Українська держава створена народом, усією українською нацією. Але існуюча українська державність не може задовольняти потреби національного відродження.

В. Винниченко усвідомлював, що і в революцію йшли з різними цілями: одні – щоб дійсно слугувати людям, інші – щоб на загальному фоні боротьби стати майбутніми генсеками, піднятися над масою знедолених, добитися задоволення своїх інтересів, влаштувати своє власне життя.

Перебуваючи в еміграції, В. Винниченко створив ряд творів – повістей, новел, сповнених поетично-психологічного змісту, видав соціально-утопічний роман «Сонячна машина», засвідчивши перед усім світом високу репутацію української національної літератури.

Якби Винниченко жив сьогодні, він напевне проаналізував би в своїх художніх творах такі суперечливі сучасні явища, як генна інженерія, сурогатне материнство, віртуальні стосунки тощо.

Реалізувавшись як письменник, В. Винниченко не став видатним творцем України в своїй державі.

Список використаних джерел

1. В. Винниченко – «Відродження нації» (три томи).
2. В. Панченко – «Творчість Володимира Винниченка 1902–1920 рр. у генетичних і типологічних зв'язках з європейськими літературами».
3. В. Верстюк, Т.Осташко – «Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник» Ю. Осадча, В. Невишна – «Великі Українці: «...Усіма силами за Україну».
5. І. Кошова – «Творчий полілог (В. Винниченко і західноєвропейська література початку ХХ ст.)»

Квоуд Сінін Шаді М.С.

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: М.О. Гофман

кандидат економічних наук, доцент

«Університет економіки та права «КРОК»

Роль митрополита Шептицького у розвитку економіки Галичини та поширенні економічних знань

Вивчаючи діяльність Андрея Шептицького, можна без сумніву сказати, що ця постать посприяла українському національному і державотворчому процесу. Своєю піввіковою працею причинилась до відродження самосвідомості українського народу цієї доби. Андрей Шептицький займає в сучасній історії роль людини, що стала помостом між західною і східною церквами, підтримувала відновлення Української державності та піклувалася про розвиток української культури. Закликав світ звернути увагу на голодомор в Україні 1932-1933 рр. та перехоував єврейські родини у часи Другої Світової війни. Його справи єднали людей та були прикладом для багатьох.

Проявом глибокого патріотизму митрополита Андрея, на думку професора Анатолія Колодного, було те, що Україну він називав «Рідною Хатою». І це не просто образний вислів. Андрея Шептицького турбувало й те, що ця Хата хоч і рідна, але поділена ворогуючими братами. Проте, на його думку, український народ є одним народом і йому належить стати монолітом. «Ясно, як на долоні, що Рідна Хата не повстане, що не буде українського моноліту, коли українці-самостійники не зможуть, всупереч усім різницям, які їх ділять, завести поміж собою якнайбільшу єдність.

Митрополит брав активну участь у політичному житті Галичини. Він був членом Галицького сейму і Палати Панів у Відні. У 1901 р. виступив з протестом проти переслідувань українських студентів Львівського університету, в 1902 р. домагався від Галицького сейму заснування гімназії в Станіславі. У 1903–1913 рр. Шептицький обіймав посаду заступника маршала Галицького сейму, а 22 січня 1906 р. очолював делегацію до царя з вимогами рівних прав для українців Австро-Угорської імперії [3].

А. Шептицький був безпосередньо причетним до економічного відродження Західної України. Дбаючи про економічний розвиток Галичини, митрополит підтримав розгортання українського національно-кооперативного руху в цьому регіоні, виділяв значні кошти для допомоги кооперативним організаціям. Андрей Шептицький також підтримував фінансову діяльність спілок «Центросоюз», «Маслосоюз», Краєвого пекар-

ського кооперативу «Хлібосоюз». Вони інформували митрополита про свою діяльність і подавали щорічні звіти. [4, с. 10].

Саме економічний аспект діяльності митрополита є важливим чинником у формуванні економічної свідомості, навчанні фінансової грамотності українців в умовах іноземного поневолення. Через власну економічну діяльність митрополит намагався залучити до цієї ділянки роботи українців й усіляко їх підтримував, сприяючи таким чином українському національному відродженню. В своєму першому посланні до вірних «Праця і ощадність» (1899 р.) митрополит закликає селян до працьовитості, ощадності і тверезості. Цікавим є те, що А.Шептицький бачив необхідність у збагаченні людей, але при цьому наголошував, що воно корисне, коли охоплює широкі верстви населення, а не поодиноких осіб: «тільки такий народ є багатий і сильний, в якому всі, або майже всі є заможні». Митрополит відстоював приватну власність, ліквідація якої знищить мотиви для ефективного господарювання. Колективізація, вважав він, відіб'є у людей бажання працювати. Митрополит не вірив у економічну рівність, обіцяну соціалістами та вважав їхні ідеї утопічними. Серед своїх завдань він вбачав також відвернення віруючих від соціалістичних доктрин.

У Андрея Шептицького були операції з нерухомістю. Він дуже часто і купував, і дарував різним товариствам саме нерухомість. Як приклад можемо назвати Зарваницю. Там він купив 1138 моргів землі, на яких планував побудувати церкву та прицерковні приміщення, але обставини склалися так, що частину цієї землі передав монастирю Студитів, решту віддав під сиротинець. Дуже важливою є діяльність митрополита у банківській сфері. Він намагався більшість фінансово-економічних проектів здійснювати через галицькі банківські установи, що були акціонерними товариствами. Найстарішою такою установою було «Товариство взаємних забезпечень і взаємного кредитування «Дністер». Шептицький став почесним президентом товариства, а також одним з найбільших його акціонерів. Він заснував «Сільськогосподарський іпотечний банк», ставши головним інвестором і вклавши в нього 1 мільйон корон. Найкращим прикладом у банківській сфері є «Земельний банк» у Львові, заснований 1908 року. Шептицький був зацікавлений у тому, щоби обидва банки кредитували селян на вигідних умовах.

У веденні бізнесу митрополит вчив українців ощадливо використовувати кошти, але водночас не скупитись на благодійні справи. Культурно-просвітницька діяльність спрямовувалась на піднесення моралі й духовності народу до того рівня, на якому з'являється свідома масова готовність до практичної роботи заради національного державного будівництва.

Як глибокий знавець мистецтва, митрополит був меценатом митців-малярів, різьбярів. У 1913 р. він заснував у Львові Український Національний музей, в якому зібрані пам'ятки українського мистецтва. Шеп-

тицький дбав про постійне поповнення зібрань музею. Наприклад, у 1931 р. він передав музею 9880 різноманітних експонатів. Серед них – рукописи XV – XVIII ст., стародруки, архівні матеріали XVI – XVIII ст., ікони, твори живопису і графіки, римські та візантійські монети тощо.

Шептицький багато сил докладав для духовного розвитку населення Галичини: у Станіславі збудував духовну семінарію, кафедральному собору подарував бібліотеку, на власні кошти придбав експонати для майбутнього Національного музею у Львові.

Список використаних джерел

1. Митрополит Андрей Шептицький і проблеми національно-визвольного руху українців. – Режим доступу: http://disser.com.ua_
2. Шептицький А. За єдність святої віри, церкви і нації./ А. Шептицький – Львів, 1991 – С. 3-34.
3. Митрополит Андрей Шептицький. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua>.
4. Митрополит Андрей Шептицький. Як будувати рідну хату. – Львів: Гердан, 2003. – 48 с.
5. Голят Р.С. Краківська конференція про митрополита Андрея / Р.С. Голят – Львів: Світло – 1995, – Ч.4. – С. 145-147.
6. Пастир неustraшимий. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://obucn.org.ua>
7. Кладочний Й. Останні дні життя митрополита Андрея Шептицького / Й. Кладочний – Львів: Світло. – 1944. – №11.
8. Економічні погляди священнослужителів отця Т. Войнаровського та митрополита А. Шептицького. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org>.

І.Л. Корчагіна

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник Є.В. Алімпієв

доктор економічних наук, професор

Університет економіки та права «КРОК»

Теоретико-економічні погляди Івана Франка

Іван Якович Франко аналізував наукову спадщину як мислителів античності, так і публікації сучасних йому авторів, був дослідником господарської сфери Західної України, економічний розвиток регіону в прогнозував нові господарські моделі. Праці Івана Яковича в галузі економіки є синтезом різних наукових течій та поглядів. Основними авторами класичної економічної теорії він визнає англійців А. Сміта, Д. Рікардо та Дж. Мілля.[1]

І. Франко серйозно вивчав громадські рухи революційних демократів О. Герцена та М. Чернишевського. Великий вплив на Франка мали вчення соціалістів-утопістів.

З середини 70-х років XIX ст., ще в студентські роки, І. Франко захоплюється марксизмом, вивчає твори К. Маркса та Ф. Енгельса й навіть вперше на українську мову перекладає окремі глави «Капіталу» та «Анти-Дюрінга». Надзвичайно важливого значення І. Франко надавав, політичній економії, відводячи їй одне з центральних місць у системі загальноосвітніх наук, вважаючи, що вона «безперечно найважливіша з усіх наук». Деякий час він сам викладав політичну економію в гуртках самоосвіти львівських робітників. Пізніше навіть планував написати підручник із політичної економії для трудящих.

Економічні погляди І. Франка відбивають складний процес поступового засвоєння вченим кращих зразків світової суспільної думки. Особливо помітний вплив на його економічні погляди мав марксизм, який наприкінці XIX століття був популярним. Якщо спочатку під впливом теоретиків історичної школи І. Франко розглядав політекономію як науку про народне господарство, то пізніше він твердить, що політекономія – «це наука абстрактна», предметом якої є дослідження не лише економічних законів «теперішньої суспільності, а й загальних законів праці людської». У своїй праці «Доповнення до «Основ суспільної економії»» він писав, що економічна наука не визнає незмінності суспільного ладу, а «мусить шукати таких форм, котрі після нашого знання були відповідніші для суспільної праці і суспільного добробуту, ніж нинішні форми».

Великою є роль Франка в розробці української наукової економічної термінології, тому що до нього в Україні були поширені переважно російські, польські та німецькі її мовні інтерпретації.

І. Франко досліджував історичні умови виникнення і існування капіталу на ґрунті товарного виробництва, а також товарного і грошового обігу.

У праці «Мислі о еволюції в історії людськості» Франко зробив важливу примітку: «Звичайний чоловік, щоб добути грошей, продає якийсь свій виріб потребувачу, а за виручені гроші купує собі товар, котрого йому потрібно для вжитку Т–Г–Т. Гроші тут затим тільки огниво, посередник при обміні двох товарів, двох ужиткових вартостей. У торговця-капіталіста не так. Він купує від фабриканта товар за гроші і відтак перепродує за гроші ж – Г–Т–Г – тут затим товар є огнивом, посередником – при заміні грошей на гроші.

Франко популяризував думку про те, що історичні умови існування капіталу аж ніяк не вичерпуються наявністю товарного виробництва. «Капіталістична продукція, – писав він, – полягає на витворюванні товарів, але не всяка продукція, де витворюються товари, є вже капіталістична. До того потрібно ще одної дуже важливої вимінки: щоб сама праця стала

товаром, т. є. щоб на торзі за певний товар (гроші) можна було замінити (купити) працю людську... Гроші... тоді тільки стають капіталом, коли за них купується на торзі робоча сила»

Іван Франко наголошував на тому, що капіталістичний спосіб виробництва вимагає «свободи особи». Робітник «мусить затим бути свободним не лише правно, але й економічно, тобто мусить бути не тільки не кріпаком, але й пролетарієм». Найбільш повно викладає І. Франко питання про виникнення найманої праці у книзі «Про працю» та в статті «Мислі о еволюції в історії людськості». Наймана праця і пролетаріат, визначаються у цих роботах як наслідок руйнування дрібного виробництва. До повного руйнування ремісництва приводить бурхливий розвиток машинної промисловості.

Глибоко вивчаючи теоретичні питання, осмислюючи передові ідеї західних політекономів, Іван Франко став не тільки популяризатором економічної теорії в себе на батьківщині, але й зробив внесок в українську економічну науку, дослідивши особливості соціально-економічного розвитку України.

Економічні погляди І. Франка сформували цілу епоху в історії української економічної думки, увібравши й критично переробивши досягнення світової науки.

Список використаних джерел

1. Вірнік Д.Ф. Нариси з історії економічної думки на Україні / Д.Ф. Вірнік – К.: – Вид-во АН України – 1956, 387 с.
2. Горкіна Є.А. Історія економічної думки України: навчальний посібник / Є.А. Горкіна, І.А. Петровська – К.: Либідь – 1993, 272 с.
3. Теплицький В.П. З історії економічної думки України / В.П. Теплицький – К.: Вид-во АН УРСР – 1961, 348 с.

Є.М. Лойко

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: М.О. Гофман

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Михайло Грушевський як історик та будівничий української держави

Михайло Сергійович Грушевський – голова Центральної Ради України, славетний історик ХХ ст. і будівничий української нації.

Внесок М.С. Грушевського у розвиток національної науки значний. Багатотомна праця «Історія України-Руси», в якій М.С. Грушевський демонструє розвиток української нації від часів Київської держави і до ХХ століття, має величезне значення для розбудови державності України.

Визначною подією ХІХ століття став вихід у світ першого тому великої праці вченого «Історії України-Руси» (1898 р.), як першої національної історії України. Останній, десятий том цієї величної праці було видано вже після смерті автора у 1936 році. До всіх питань в історії М.С. Грушевський підходив як українець, з точки зору українського народу. Для створення своїх історичних праць М.С. Грушевський опрацьовував величезну кількість архівних матеріалів України, Росії, Польщі, Швеції, Туреччини. Праці М.С. Грушевського мали велике історичне значення для становлення незалежності України як держави та формування українського народу як нації. Дві книжки для школярів М. Грушевського «Про старі часи на Україні» та «Історія України приладжена до програми початкових і нижчих класів шкіл середніх» написані спеціально до програми початкових шкіл. Дбаючи про поширення історичних знань, про історичну правду та справедливість, великий вчений приділяв увагу формуванню знань найменших співвітчизників.

М.С. Грушевський – перший, хто почав розбудовувати саме українську науку та виводити результати досліджень української науки на світовий рівень. Під час вимушеної еміграції 1919-1924 рр. М.С. Грушевський не припиняв працювати та друкувати свої наукові праці.

У 1924 році як член Всеукраїнської Академії наук, М.С. Грушевський створив історичну секцію на основі колишнього Українського Наукового Товариства. Секція за 6-річний період свого існування видала понад 50 томів наукових праць з історії України. Його видатні праці «Історія України» й «Короткий нарис українського письменства» були надруковані французькою мовою у Парижі у 1924 р. У Відні М.С. Грушевський видав три перших томи історії української літератури.

Поряд із досліджуванням по історії України М.С. Грушевський досліджував історію української літератури, опублікував п'ять томів, дослідивши розвиток української літератури з давніх часів до ХVІ ст.

Шлях М.С. Грушевського як політика пролягав від заснування національно-демократичної партії Галичини і Товариства українських поступовців у Києві до голови Центральної Ради, де він пропрацював 13 місяців. Під керівництвом М.С. Грушевського Центральна Рада перетворилась у Перший Парламент України. Виконуючі обов'язки першого Президента Української Народної Республіки М.С. Грушевський відстоював право українського народу на власну державність. З іменем М.С. Грушевського пов'язаний національно-визвольний рух України у 1917-1918 рр.

Праці М.С. Грушевською є актуальними і для сьогодення. В збірниках його наукових статей «Вільна Україна», «Якої ми хочемо автономії й федерації», «Хто такі українці і чого вони хочуть», «Україна і Росія», «Переяславська угода України з Москвою 1654 року. Статті й тексти» (1917 р.), «На порозі Нової України» (1918 р.) присвячено питанням, які є досі актуальними. В Україні видано найповніше 50-томне видання наукової, епістолярної та мемуарної спадщини М.С. Грушевського. У переломні моменти життя української нації творча спадщина М.С. Грушевського має використовуватися як наукове підґрунття діяльності зі створення власної держави.

Список використаних джерел

1. Грушевський М.С. Історія України – Руси: В 2 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1992.
2. Грушевський М.С. Про старі часи на Україні: Коротка історія України. – К.: Обереги, 1991. – 104 с.
3. Грушевський М.С. Історія України, приладжена до програми початкових і нижчих класів шкіл середніх. – К.: Видав. дім «КМ Академія», 1994. – 256 с.
4. Жуковский А. Політична і публіцистична діяльність М.С. Грушевського на еміграції 1919-1924 рр. / А. Жуковский // Укр. іст. журн. – 2002. – №1. – С.96-125.
5. Грушевський М.С. Твори. У 50 т. – Львів: Світ, 2002. – Т. 2. – 650 с.

Д.О. Мельничук

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

С.Ю. Бєглова

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: М.О. Гофман

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Еволюція суспільно-політичних поглядів Івана Франка

Суспільно-політичні погляди Івана Франка, були і залишаються найцікавішими темами для дослідження. Проблема еволюції світогляду Івана Франка від соціалістичних до національних ідеалів є актуальною і недостатньо вивченою. На зміни політичної свідомості Івана Франка впливали різні чинники та ідеї. Наукове вивчення поглядів Івана Франка має дві давні суперечливі традиції. Жодна з двох протилежних позицій (радянська і діаспорна) у вивченні публіцистичної спадщини Івана Франка не створила цілісного підходу його світогляду.

Перший етап творчості І. Франка, який доцільно виокремлювати - це становлення суспільно-політичних поглядів кінця 1870-х – початку 1880-х рр. - етап романтичних захоплень соціалістичними ідеями. Саме цей період формування свого політичного світогляду Іван Франко називав «соціалізмом по симпатії», коли він співпрацював з польськими соціалістами. Іван Франко дуже розчарувався в своїх соратниках, через те що після так званого «третього судового соціалістичного процесу в Галичині», під час якого Івану Франку інкримінували участь у таємній соціалістичній організації, вони відвернулися від нього, затаврувавши словом «соціаліст». Іван Франко вважав, що соціалізм запровадить справедливий суспільний лад, усуне суспільну нерівність, допоможе подолати економічну кризу, що назріла в Галичині. Підставою для формування соціалістичного світогляду Франка були його взаємини з Михайлом Драгомановим. І. Франко розходиться в своїх поглядах з марксистами одразу ж після невдачі з адаптування соціалістичних теорій до української суспільної дійсності.

Другий етап еволюції суспільно-політичних поглядів Франка – друга половина 1880-х – початок 1890-х – етап критичного аналізу марксистських концепцій. У цей час Іван Франко зрозумів, що соціалізм в Росії та Польщі має шовіністичне та імперіалістичне забарвлення. Він також протиставляє соціал-демократичній теорії свої етичні, християнські, громадські погляди. Своє ставлення до марксистської ідей він формулює в статтях: «Із історії робітницького руху в Австрії», «Ukraina irredenta», «До історії соціалістичного руху», «А. Фаресов. Народники і марксисты», «Що таке поступ?», «Соціалізм і соціал-демократизм». Фактологічне підґрунтя під свою попередню критику марксизму Іван Франко підводить у статті «Соціалізм і соціал-демократизм», що була надрукована в журналі «Житє і слово» за 1897 рік. Критичний аналіз марксистського соціалізму та його продовження у політичній практиці соціал-демократизму Іван Франко подає у праці: «Що таке поступ?» Обіцяна соціал-демократами народна держава, на думку Франка перетворилася б на велику народну тюрму. Тому що основна її мета це встановлення контролю, який має виразні риси диктатури, над людиною.

Третій етап світоглядної трансформації поглядів Івана Франка - 1890 - 1910-і роки - перехід на позиції національно-самостійницької ідеології. Про це свідчать такі роботи, як відгук на декларацію молодих українців-«тарасівців» в статті «Програма молодих українців», дискусія Івана Франка з Юліаном Бачинським, з українськими соціал-демократами, яких представляла Леся Українка, тощо.

Зі згаданих публікацій можна зробити висновок, що Іван Франко усвідомив, що навіть втілення його ідей етичного соціалізму, як рівність, братерство, солідарність, не можливе без політичної самостійності. «Все, що йде поза рами нації, це або фарисейство (лицемірство) людей, що інтер-

національними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації» – писав Іван Франко.

Іван Франко боявся неготовності української еліти до переломного політичного моменту. Тому він закликав інтелігенцію формувати політичну свідомість народу, консолідувати націю, оберігати її національну ідентичність і багато уваги приділяв літературі основи на якій формується нація.

Суспільно-політичні погляди Івана Франка еволюціонували від захоплення соціалістичними ідеалами, до критики марксистських доктрин та рішучого переходу на національно-самостійницькі позиції. План формування модерної української нації, який розробив Іван Франко у своїй публіцистиці, досі залишається одним з визначних досягнень української політичної думки.

Список використаних джерел

1. Возняк М. Нариси про світогляд Івана Франка / М. Возняк – Львів, 1956. – С. 167.
2. Франко І. До історії соціалістичного руху? // Франко І. Вибр. твори: У 3-х т. – Т. 2. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 524.
3. Франко І. Поза межами можливого // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т.45. – С. 284.
3. Франко І. Соціалізм і соціал-демократизм // Франко І. Вибр. твори: У 3-х т. – Т. 3. – Дрогобич: Коло, 2004. – Т. 3. – С. 483.
4. Франко І. *Ukraina irredenta* // Франко І. Вибр. твори: У 3-х т. – Т. 3. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 391.
5. Франко І. Що таке поступ? // Франко І. Вибр. твори: У 3-х т. – Дрогобич: Коло, 2004. – Т. 3. – С. 471.

К.В. Острогляд

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: Б.Б. Гарін

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Олександр Барвінський як політичний діяч західноукраїнських земель кінця ХІХ століття

Барвінський Олександр Григорович був видатним педагогом, істориком та громадським діячем у львівській «Громаді».

Серед тих, хто досліджував діяльність Олександра Барвінського, були такі вчені як О. Аркуші, Т. Батенко, І. Витановича, В. Качкана, С. Пав-

лишин, Б. Ступарика та ін., їхні дослідження дали основу реконструкції епохи та характеристики діяльності політика.

В 1891 році Олександр Григорович, виграв вибори до Австрійської Державної ради, а у 1894 році – до Галицького сейму, що зробило його впливовим політичним діячем.

Вивчаючи політичну діяльність Барвінського бачимо, що він щиро вірив у можливе порозуміння з поляками, попри конфлікти, які виникали. В 1903 році О. Барвінський виголосив промову, в якій гостро засудив політику конфлікту поляків та українців, сформулював ідею національної автономії для українців в Австрійській імперії. В роки Першої світової війни Барвінський постійно продовжував писати статті, в яких пропагував думку про загальноєвропейську роль українського народу. Маючи зв'язки з політичними діячами та урядовцями різних країн, О. Барвінський максимально використовував їх для здобуття Україною самостійності.

Реалізація політики згоди з поляками обстоювала група діячів, що гуртувалася навколо О. Барвінського. Згодом вони організувалися у невелику Християнсько-супільну партію. Їх підтримувало вище греко-католицьке духовенство. На зламі ХІХ–ХХ ст. виникли політичні партії з чітко окресленими національно-державницькими настроями частково сприйняли ідеї О. Барвінського.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія Українознавства. / Гол. ред. д-р Володимир Кубійович. – Молоде життя. – 1955. – Т. 1. – С. 93.
2. Історія України (друга половина ХVІІІ – початок ХХ століття). 9 клас. \$ 31. Перетворення Галичини на «український П'ємонт». [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://ukrmap.su/uk-uh9/1054.html>
3. Купчинський О. Вогнище української науки і культури. // Вісник Фонду Смакули. – 1998. – Ч. 2(4). – 36-40.
4. Петришин С. Олександр Барвінський. ІІ Львів: Академічний Експрес. – 1997. – 150 с.

В.В. Перепілка

Університет економіки та права «КРОК»

*Науковий керівник: **Б.Б. Гарін***

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Олександр Барвінський у просвітницькому русі західноукраїнських земель

Важливим джерелом вивчення життя і творчості Олександра Барвін-

ського є його «Спомини з мого життя» у чотирьох частинах, перша частина яких побачила світ у 1912 році, друга – 1913-му, третя і четверта частини, на жаль, так і не вийшли друком. У 2004 році «Спомини з мого життя» були перевидані. Серед сучасних дослідників життя і творчості Олександра Барвінського слід в першу чергу виділити Стефанію Павлишин, Олену Аркушу, Ігоря Черновола, Богдана Гречина, Ольгу Кравець.

Олександр Барвінський протягом усього свого життя вів активну громадсько-просвітницьку діяльність, був членом-засновником наукового товариства Шевченка та товариства «Просвіта», займався видавничою діяльністю, був особисто знайомий з провідними діячами громадського руху Західної та Східної України. Це дозволило йому зайняти одне з провідних місць у громадсько-просвітницькому русі Східної Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття.

Як член «Громади», О. Барвінський виступав за єдність усіх українських земель, прагнув пробудити національну самосвідомість в українській молоді.

Майже всі члени Львівської студентської «Громади» в подальшому стали видатними культурними та громадсько-політичними діячами Західної України та посіли чинне місце в національному відродженні держави наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття.

Олександр Барвінський активно займався видавничою роботою. У світ виходить низка його просвітньо-педагогічних публікацій та біографічних розвідок. Серед них «В. Франклін, яко примір чесного, трудящого і ощадного чоловіка» (1883; 2-ге вид. 1891), «Убоге та багате село. [Після Репета обробив Подолянин]» (1883), «Спомини про життя і діяльність Володимира Барвінського» (1884), «Літопис суспільної роботи і сили русинів австрійських» (1885), «Цісар і король Франц Йосиф І, картини з його життя і володіння» (1888, 2-ге вид. 1908), «Києво-Печерська лавра» (1890) та розвідку, присвячену Маркіяну Шашкевичу, написану спільно з І. Чапельським, «З Маркіянової спадщини».

Велике значення в просвіті галицьких українців надавав Олександр Барвінський історії, тому на початку 1880-х років він активно починає займатися дослідженнями історії рідного краю та вивчає історичну літературу, що надходила зі Східної України.

Схвальні відгуки отримала «Руська історична бібліотека» і від Михайла Драгоманова, який також надавав практичні рекомендації щодо її видання. Олександр Барвінський листувався протягом тривалого періоду з Драгомановим, також надсилав йому примірники усіх книжок, що друкувалися в НТШ. Проте Михайло Драгоманов не підтримав політику «нової ери», яку розробляв Олександр Барвінський на початку 1890-х років, що і стало причиною припинення їх подальшої співпраці.

У 1888 році Олександр Барвінський вступає до Товариства імені Шев-

ченка, яке його зусиллями у 1893 році набуває статусу наукового і при ньому створюються три секції: філологічна, історико-філософська та математично-природничо-лікарська. У тому ж 1893 році його обирають головою Наукового товариства імені Т. Шевченка, в якому він головує до 1896 року. [7]

У подальшому, будучи депутатом Галицького крайового сейму і Віденського парламенту, Олександр Барвінський не полишав своєї громадсько-просвітницької діяльності. Він залишався дійсним, а з 1911 року почесним членом Наукового товариства ім. Шевченка, був членом товариства «Просвіта» та входив до президії Крайової шкільної ради. Він покладав усі свої сили на подальший розвиток національної науки та шкільництва в Східній Галичині.

Список використаних джерел

1. Малий словник історії України / Ответственный редактор Валерій Смолій. – К.: Либідь, 1997.
2. Б. Мельничук, В. Ханас. Барвинский Александр Григорьевич // Тернопольский энциклопедический словарь. – М.: Издательско-полиграфический комбинат «Збруч», 2004. – Т. 1. – ISBN 966-528-197-6.
3. Середяк А. // Очерки истории «Просвитель». – Львов, 1993. – С. 120–121.
4. Сторінки історії: Олександр Барвінський [Електронний ресурс] – Режим доступу: sd.net.ua Сторінки історії: Олександр Барвінський » ASD-snform Україна.
5. Качкан В. Украинское народоведение в именах. – Ч. 2. – М., 1997. – С.45-54.
6. Либерний О. Александр из созвездия Барвинских... // Свобода. – 1997. – 24 июн.
7. Черновол И. Политический реализм А. Барвинского // Современность. – 1998. – № 1. – С. 99-105.

В.В. Піхур

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: К.Ф. Захарова

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Відродження нації у поглядах Володимира Винниченка

У боротьбі за національну самосвідомість українського народу, визнання суверенітету України чільне місце належить Володимиру Кирилівичу Винниченку. Українському письменнику, громадському та політичному діячеві, вічному емігрантові, якого не визнавали «ні свої, ні чужі».

Ідея української державності була провідною в ідеологічних пошу-

ках В. Винниченка. Будучи соціалістом, тобто людиною, яка сформувала свою політичну доктрину на ідеології гуманізму й людинолюбства. В. Винниченко цілком відкидає советсько-більшовицький соціалізм, називаючи його «тупим, диким, повним терору, крові, насильства, неймовірного страждання, бо творці його не про соціалізм думали, а про виборчу боротьбу, дисципліну, престиж, захоплення влади».

Більшість емігрантів, яких в радянській Україні називали «зрадниками», були справжніми патріотами України. Мешкаючи за межами Батьківщини, вони не поривали з нею зв'язок, прагнули зберегти свою українську самобутність. До таких емігрантів належав і Володимир Винниченко.

На жаль, серед українських мислителів, які змушені були продовжувати свою творчу діяльність за межами України, були не лише В. Винниченко, а й В. Липинський, Д. Донцов, Д. Чижевський та інші.

Як українському мислителю, письменнику, публіцисту, політичному громадському діячеві України, Винниченку притаманно було засуджувати, ненавидіти те страховисько, той молох, яке зветься «ми» і яке прагне розтерти власне «Я». Проте водночас Винниченко створив світоглядну позицію, так званий «конкордизм» (згода), за якою людина повинна жити в «згоді» з собою, з природою, з людьми, з нацією, бути «чесною з собою».

Володимир Винниченко написав понад сто оповідань, п'єс, сценаріїв, статей і памфлетів, історико-політичний трактат «Відродження нації», двотомну етико-філософську працю «Конкордизм», чотирнадцять романів (один із них незавершений). Це – митець, яскрава індивідуальність, у якій поєдналися найсуттєвіші риси перехідної доби – від критичного реалізму до модернізму.

На сторінках видання «Нова доба» Винниченко опублікує багато своїх статей, де аналізує минулі події, викладає свої погляди та позицію щодо розвитку політичної ситуації в Україні.

Як політичний діяч, Володимир Винниченко еволюціонує в бік відродження української державності і незалежності. Та метою Володимира Винниченка стала не сама державність, а відродження нації, пробудження в народі національної гідності. Державність є тільки засіб для досягнення мети відродження нації.

Список використаних джерел

1. В. Винниченко. Записки Кирпатого Мефістофеля. – Б/т і поч. с. особиста бібл. О. І. – С. XIII.
2. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. – К., 1991.
3. Винниченко В. Відродження нації. – Ч. II. – Київ–Відень, 1920. – С. 262–264.
4. Винниченко В. Щоденник: У 2 т. – Едмонтон; Нью-Йорк, 1980.
5. Поздняков В. М. Історія філософської думки України ХХ ст. : навч. посіб. для 10–11 кл. сусп.-гуманіт. напрямів загальноосвіт. навч. закл. / В. М. Поздняков. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 144 с.

Д.С. Пономаренко

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: Л.В. Січевлюк

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Громадська та економічна діяльність Тита Войнаровського

Наприкінці XIX – на початку XX ст. греко-католицьке духовенство відіграло значну роль у поширенні освіти та розвитку культури на Галичині. Серед його представників помітною є постать отця Тита Євгена Войнаровського-Столобути (1856 – 1938 рр.) [10, с. 1]. Особливу увагу він приділяв вихованню молодого покоління. Священик заснував україномовні школи, і дбав, щоб у них працювали висококваліфіковані національно-свідомі педагоги. Будучи парохом с. Балинець, він сприяв викоріненню там неграмотності. Окрім цього, багатьох хлопців посилав для продовження навчання до Коломиї, де утримував своїм коштом бурсу.

Завдяки заходам о. Т. Войнаровського, та вчителя, Василя Барнича, була заснована трирічна рільнича школа, що проіснувала до Першої світової війни.

За сприянням о. Т. Войнаровського було збудовано чотириохкласну школу в с. Коршеві. В 1908 р. філія Руського педагогічного товариства заснувала в Гвіздці, біля Коломиї, приватну народну школу для 70–80 дітей. Руське педагогічне товариство щомісяця виплачувало на потреби школи з грошей о. Т. Войнаровського.

Велику увагу о. Т. Войнаровський приділяв дітям-сиротам, кількість яких значно збільшилася протягом Першої світової війни. За його участі виник перший притулок для українських сиріт у Львові. Він заснував «Український єпархіальний комітет опіки над війсьними сиротами».

Піклуючись про сиріт, отець Т. Войнаровський працював заради підняття освітнього рівня галицьких дітей як, Руського товариства педагогічного. Ця організація була створена в 1881 р. у Львові заради заснування нових українських шкіл і вирішення різноманітних проблем вже існуючих, сприяння тому, щоб діти в навчальних закладах і вдома розмовляли українською мовою, а також для надання потребуючим членам товариства матеріальної та моральної допомоги. Руське товариство педагогічне (РТП) було також покликане протистояти полонізації українського шкільництва та забезпечувати соціальний захист учительства.

Дбаючи про освіту й виховання підростаючого покоління, священик добре розумів, що не менш важливим є фізичний стан українських дітей. Щоб покращити їхнє здоров'я, він брав участь у роботі «Товариства вакаційних осель». Воно було засноване в квітні 1905 р. за сприяння ми-

трополита А. Шептицького, щоб опікуватися дітьми бідних українських робітників, які жили в містах.

Незважаючи на важкі часи української бездержавності, о. Т. Войнаровський активно працював на культурно-освітній ниві, докладав зусиль для розвитку україномовного шкільництва та покращення здоров'я підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Національний музей ім. А. Шептицького у Львові. – Рк 3542.
2. Центральний державний історичний архів України (м. Львів), (далі – ЦДАІЛ). – Ф. 572. – Оп. 1. – Спр. 13.
3. ЦДАУЛ. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 1.
4. ЦДАУЛ. – Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 15.
5. ЦДАУЛ. – Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 30.
6. Войнаровський Тит, син Петра // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 3. – Коломия, 2000. «Вік». С. 208–209.
7. Герусінський С. Основане і розвій рускої оселі вакаційної / С. Герусінський // Нива. 1910. – Ч. 12. – С. 368–369.
8. Звіт з діяльності ради товариства «Захист ім. митроп. Андрея гр. Шептицького для сиріт» у Львові. – Львів, 1938. – 28 с.
9. О. Мітрат Євген Тит Войнаровський // Мета. 19 квітня 1931. Ч. 6. С. 3.
10. О. Мітрат Євген Тит Столубут Войнаровський // Діло. – 1938. – Ч. 39. – С. 1.
11. Рева-Радіонова Л. Українське товариство «Сільський господар» (1899–1944). – Тернопіль, 2000. «Підручники & посібники». 368 с.
12. Рідна школа // Енциклопедія українознавства. – Т. 7. – Львів, 1998. – С. 2518.
13. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині. – Івано-Франківськ. – 1999. – С. 11–12.
14. Микитюк І. Співпраця кружка т-ва «Сільський господар» із районною молочарнею в Балинцях, повіт Коломия / І. Микитюк // Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові. 1899 – 1944. – Нью-Йорк, 1970. – С. 388–391.
15. Шевченко О. Громадська діяльність Тита Войнаровського / О. Шевченко // Український історичний журнал. – 2008. – № 2. – С. 86–91.

В.В. Рудь

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: Б.Б. Гарін

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Михайло Грушевський як науковець та організатор української науки

Творча діяльність М.Грушевського має значний інтерес знаходження шляхів вирішення сучасних українських проблем.

В українській історіографії Михайло Сергійович Грушевський історик і організатор українського наукового життя, а в історії України – як один з провідних політичних діячів і батько української держави початку ХХ ст. Діяльності цього політика й видатного науковця притаманна багатогранність. Не було жодної помітної ділянки суспільного життя, в якій він безпосередньо чи опосередковано не брав би участі.

Саме у Львові М. Грушевський розпочав активну науково-організаторську діяльність. Він сприяв переходові української науки в Східній Галичині від поодиноких індивідуальних історичних пошуків до організованого, колективного й систематичного вивчення історії України. М. Грушевський був першим, хто звернув увагу на проблему підготовки наукових кадрів. Він створив власну наукову школу, до складу якої входили історики І. Крип'якевич, В. Герасимчук, С. Томашівський, І. Джиджора.

Працюючи у Львові, М. Грушевський видав томи документів з історії України. Це дало йому підстави опублікувати у 1904 р. в Санкт-Петербурзі статтю «Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства», де викладено концепцію самостійного історичного розвитку українського народу, окремішнього від своїх сусідів. Розвинені ці ідеї були в багатотомному виданні «Історія України-Руси» – найбільшій науковій праці вченого.

Окрім наукової діяльності М. Грушевський активно займався громадсько-політичними справами. Він був одним із засновників Української національно-демократичної партії (1899), підтримував ідею автономії українських земель у складі Австро-Угорщини.

Михайло Грушевський сприймається українським суспільством насамперед як видатний учений і громадсько-політичний діяч. В Україні видані його основні наукові, публіцистичні, літературні праці. Це, як правило, репринтне відтворення. Вийшли його спогади, щоденники. Життю і творчості М. Грушевського присвячена величезна література. Біобібліографія його творів та праць про нього станом на 2001 р. складала понад 6 тис. позицій і назвати її повною аж ніяк не можна. Найбільш насиченими виявляються львівське двадцятиріччя (1894-1914 рр.) в житті Грушевського та київські сім років (1924-1931 рр.).

Навіть більш висвітлених сторінках біографії М. Грушевського є багато періодів, подій, епізодів, учинків, які потребують глибокого осмислення та об'єктивної оцінки. Створений комуністичною пропагандою образ М. Грушевського як «контрреволюціонера» і «буржуазного націоналіста», був змінений у суспільній свідомості вже у перші роки незалежності України.

Загалом сучасні дослідження політичної біографії М. Грушевського завершуються падінням Центральної Ради. Це загалом обгрунтовано. Од-

нак слід підкреслити, що в кінці 1918 р. М. Грушевський зробив спробу повернутись у велику політику. Ненавидячи гетьманський режим, М.Грушевський і до Директорії ставився не зовсім приязно. На його думку, це був тимчасовий керівний орган, до якого управління державою переходило без належної конституційної бази. Повстання проти гетьмана Скоропадського він кваліфікував як «темне місце в українській революції». М.Грушевський не спромігся критично оцінити політику Центральної Ради. Виступаючи 24 грудня 1918 р. а з'їзді селянських спілок, він висловив упевненість, що політика УЦР була вірною, а селяни підтримують закон про націоналізацію землі.

Розгорнутою політичною платформою М.Грушевського стала стаття датована 18 грудня, тобто написана одразу після падіння Гетьманату. Він пропонує власну конструкцію державної влади в новій УНР. Схематично вона зводилася до наступного: Директорія визнає свою надзвичайну місію завершеною і передає владу Центральній Раді, яка організує уряд.

Список використаних джерел

1. В. Верба. Грушевський Михайло Сергійович. Енциклопедія історії України: т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К: В-во «Наукова думка». 2004. – 688 с.: іл.
2. Любомир Винар. Михайло Грушевський: історик і будівник нації (статті і матеріали). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua>
3. Михайло Грушевський. Біографія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vudrabibliomist.blogspot.ru>

А.Ю. Сігарьова

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: К.Ф. Захарова

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Тит Войнаровський як український діяч в сфері освіти та культури

Не існує жодної наукової праці, в якій були б ґрунтовно вивчені всі аспекти діяльності одного з найвидатніших діячів церковного та громадського-політичного життя України – отця-мітрата Тита Євгена Войнаровського.

Отець-мітрат Тит Євген Войнаровський – церковний та громадянсько-

політичний діяч кінця XIX – першої половини XX ст. – заслуговує на увагу передусім як непересічна особливість, яка намагалася підняти рівень освіти селянства та поліпшити його економічне становище.

З даних, що містяться в архівному фонді о. Т. Войнарівського, матеріали якого зберігаються у відділі рукописів Львівського національного музею, а також у Центральному державному історичному архіві України у Львові, відомі цікаві факти з життя цієї видатної людини.

У 1961 р. за кордоном побачила світ автобіографія Т. Войнарівського під назвою «Низка споминів з мого життя», в якій священник у публіцистичному стилі розповідає про свою працю заради добра українського народу. Ця книга значною мірою проливає світло на особистість автора, проте вона охоплює далеко не всі сфери його діяльності.

Метою отця Тита було вивести селянство на новий рівень життя, дати зрозуміти суспільству, що це селяни люди як всі інші. Для нього важливою і невирішеною проблемою поставала освіта у селян і покращення їх економічного становища, що, на думку отця Тита, дозволило б зробити внесок у розвиток української освіти й культури та надати фінансову допомогу молодим людям, які прагнули здобути освіту.

Особливу увагу Т. Войнарівський приділяв вихованню молодого покоління. Усупереч труднощам, які йому створювала влада, Тит засновував українськомовні школи і дбав, щоб у них працювали висококваліфіковані національно-свідомі педагоги. Будучи парохом с. Балинець, він сприяв викоріненню у цьому селі неписьменності. Окрім того, багатьох хлопців посилав для продовження навчання до Коломиї, де утримував своїм коштом бурсу. У 1904 р. повітовий суд у Коломиї призначив його співопікуном трьох неповнолітніх дітей свого померлого родича о. Івана Войнарівського.

Священик не оминув своєю увагою і проблему алкоголізму, яка була дуже гострою в Коломийському повіті. Він скликав у Балинці повітове віче і підготував адаптований до селянської психології реферат, який справив на слухачів таке враження, що всі вони зобов'язалися вести у своїх селах антиалкогольну агітацію.

Т. Войнарівський також намагався допомогти селянам вигідно продати вирощений урожай. Значна кількість жителів Балинець і навколишніх сіл вирощувала на продаж тютюн. Уряд, закупаючи його, не сплачував належну ціну, а в декого весь урожай тютюну представники влади забирали безкоштовно. Довідавшись про це, священник у відкритому листі звернувся до скривджених селян із проханням надати йому відповідні документи, щоб він зміг надіслати скаргу до українських послів в австрійському парламенті. Зрозумівши через деякий час, що змусити владу виплатити повну вартість придбаного тютюну нереально, він порадив селянам не вирощувати цю буряк.

У спогадах священника читаємо, що основною метою його діяльності було дбати про поліпшення економічного становища українських селян. Але зусилля Т. Войнаровського не принесли бажаних результатів, тому що вирішальне значення в парламенті мала не вагомість аргументів, а кількість голосів. Незважаючи на це, він намагався детально розглянути всі клопотання своїх виборців і допомогти кожному з них.

Помер Тит Войнаровський 21 лютого 1938 р., на 83-му році свого життя. Щоб ушанувати пам'ять цього непересічного священника, товариство «Сільський господар» прийняло рішення продовжити втілення в життя його ідеї – дати можливість бажаючим молодим українцям здобути фахову сільськогосподарську освіту. Із цією метою було створено Фонд хліборобської освіти ім. отця Т. Войнаровського. Відповідне оголошення представники товариства опублікували в газеті «Діло». Вони звернулися до знайомих покійного, і, передусім, до тих, кому він у чомусь допоміг, із проханням пожертвувати кошти на фонд, аби прийдешні покоління ніколи не забули про цього священника.

Т. Войнаровський зробив великий внесок у розвиток української освіти та культури, сприяв поліпшенню матеріального становища українського галицького селянства. Т. Войнаровський надавав фінансову допомогу молодим людям, які прагнули здобути освіту, а щоб підвищити ефективність сільського господарства, отець Тит став засновником та співзасновником декількох хліборобських шкіл. Активну участь Т. Войнаровський брав у діяльності багатьох українських товариств, зі спогадів самого священника дізнаємося вражаючий факт, що протягом певного часу він був головою 18-ти організацій одночасно. Отець Тит Войнаровський належав до числа тих галицьких священників, чия відданість своїм парафіянам стала винятковою та такою, що залишиться у віках.

Список використаних джерел

1. Войнаровський Т. Низка споминів з мого життя // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. – Нью-Йорк; Париж; Торонто, 1961. – С. 12, 13.
2. Центральний державний історичний архів у Львові (далі – ЦДАУЛ). – Ф. 682 (Войнаровський Тит (1856–1938) мітрат, адміністратор маєтків греко-католицької митрополії, церковний і громадський діяч). – Оп. 1. – Спр. 12.
3. ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 231.
4. Шевченко О. Культурно-освітня діяльність о. мітрата Тита Войнаровського // Український історичний збірник. Вип. 15, 2012. – Київ, 2012. – С. 256.
5. Войнаровський Т. Низка споминів з мого життя // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. – Нью-Йорк; Париж; Торонто, 1961. – С. 68.
6. Швагуляк М. До історії українсько-польських переговорів у 1921 р. Місія Тита Войнаровського // Записки НТШ. Історично-філологічна секція. – Львів, 1997. – С. 140.
7. Войнаровський Т. Низка споминів з мого життя // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. – Нью-Йорк; Париж; Торонто, 1961. – С. 70, 71.
8. Шевченко О. Громадська діяльність Тита Войнаровського // Український історичний журнал, №2. – Київ, 2008. – С. 89, 90.

А.А. Скопецький

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: І.Ф. Радіонова

доктор економічних наук, професор

Університет економіки та права «КРОК»

Інтегральний націоналізм Дмитра Донцова та ідеї української державності

Сам термін «інтегральний націоналізм» виник у Франції на початку ХХ століття. Його використовували для ідентифікації радикального націоналістичного руху, що поєднував монархізм та тоталітаризм. Дослідники використовують термін «інтегральний націоналізм» задля об'єднання всіх праворадикальних рухів початку ХХ ст. На початку ХХ ст. «інтегральний націоналізм» поширюється не тільки в Західній, а й у Східній Європі. Особливе його піднесення припадає на 20–30-ті роки, коли в багатьох країнах утверджувалися диктаторські і тоталітарні режими.

Головними передумовами появи на Україні «інтегрального націоналізму», насамперед, є невдачі у створенні української державності 1917–1920 рр. Більша частина діячів української революції початку ХХ ст. були переконані в тому, що соціалістичні й демократичні підходи сприяють міжпартійній ворожнечі, неефективному керівництву, розходженню в цілях, відсутності чіткої спрямованості. Це призводить до поразки. Молоді ветерани війни за незалежність відкинули стару ідеологію, натомість вони закликали до створення нового типу українця, беззастережно відданого нації та справі незалежної державності.

Головним сподвижником нової ідеології «інтегрального націоналізму» став Дмитро Донцов (1883–1973) – український політолог, публіцист, громадський діяч, автор численних творів. Він мав гарну освіту як доктор юриспруденції (Львівський університет). В період з 1919 по 1921 представляв УНР в Берні (Швейцарія). Після поразки УНР емігрував до Львова.

Невтішні наслідки національно-визвольних змагань стали для Донцова підтвердженням необхідності докорінної зміни української політичної доктрини, яка домінувала в той період, та переходу до всебічної реалізації ідеї інтегрального націоналізму.

Д. Донцов не соромився висловлювати своє незадоволення відносно інших ідеологій. Він стверджував, що лібералізм «ставить інтереси маси як збивання одиниць понад інтереси нації як вищого цілого» [1, с.51]. Не оминув його критики і демократизм, «що ставить інтереси «народу» як

неорганізованої, безформної юрби понад інтереси нації». Демократизм Донцов тлумачив лише як форму «збірного егоїзму» на відміну від егоїзму індивідуального, що на думку Донцова, має вираз у лібералізмі [1, с.51].

На противагу лібералізму та демократії, інтегральний націоналізм пропагує колективізм, що ставив націю над індивідом. Поряд із цим він закликав своїх прибічників бути сильними й розумними, що готові на все заради своєї нації.

Донцов сформулював головні засади національної ідеї – «волютаризму» в розумінні волі нації до життя, до влади, войовничості (анти-пацифізму), релігійності. Етичним за логікою Донцова є все те, що приносить користь нації і сприяє її подальшому розвитку, а на чолі держави мав стояти лідер з необмеженою владою.

Д. Донцов мав уявлення про матеріальний добробут як про явище, яке без провідної ідеї творення національної держави спричиняє лише залежність народу й провідної касті від інших народів та ставився до категорії «власність» на виробничі ресурси як до такої, що втрачає сенс поза зв'язком з категорією «влада» та «національна приналежність». До землі він ставився не просто як до виробничого ресурсу («земля як лан»), а як до місця боротьби й утвердження свого народу («степ лицарів») та усвідомлення необхідності співіснування цих двох ставлень до землі: ставлення «еречкосіїв» та ставлення «провідної касті»

Інтегральні націоналісти закликали проникати у всі царини народного життя, у всі його закутки, у всі установи, товариства, групи, в кожне місто і село, в кожную родину. Разом із прагненнями монополізації всіх аспектів життя нації прийшла й нетерпимість. Переконані, що знають єдиний вірний шлях досягнення національної незалежності, інтегральні націоналісти були готові воювати з кожним, хто стане їм на заваді.

Головні ідеї інтегрального націоналізму викладено в роботі Д. Донцова «Націоналізм», яку перший раз видали в 1926 році.

Націоналістична ідея Донцова зіграла важливу роль у становленні української нації. Донцов своїми закликами та критичними оцінками у статтях та книжках стимулював розвиток українського націоналістичного руху на західній Україні. Що сприяло створенню Організації Українських Націоналістів (ОУН), а ОУН, у свою чергу створила Українську Повстанську Армію (УПА) – одну з найсильніших партизанських сил у Європі, що майже протягом 10 років після закінчення Другої світової війни залишалася реальною бойовою силою.

Сьогоднішні актуальними є заклики Донцова до об'єднання нації та радикальних дій. Саме ставлення до нації як до найвищої цінності та панування ідеалізму над матеріалізмом може зіграти важливу роль

в українському державотворенні. Після подій Революції Гідності ідея інтегрального націоналізму отримала друге життя. Саме нею керуються провідні націоналістичні рухи та все частіше можна почути заклики до обрання ідей інтегрального націоналізму основними в розбудові України.

Список використаних джерел

1. Донцов Д. Націоналізм. – Лондон: Українська видавнича спілка; Торонто: Ліга звільнення України, 1966.
2. Донцов Д. Де шукати наших історичних традицій. Дух нашої давнини – 2-е видання стереотипне. – К., «Видавничий дім «Персонал», 2014
3. Концепція «інтегрального націоналізму» Дмитра Донцова: витоки, сутність, історія. Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost33479>
4. Інтегральний націоналізм як порятунок для України. Режим доступу: <http://ukrajinskijnatsionalistichnijr.webnode.com.ua/news/%D1%96ntegralnij-nats%D1%96onal%D1%96zm-yak-poryatunok-dlya-ukraini/>

К.М. Хоменко

Коледж економіки, права та інформаційних технологій

Науковий керівник: К.Ф. Захарова

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Український соціалізм Михайла Драгоманова

Драгоманов Михайло Петрович – історик, публіцист, соціолог, філософ, громадський діяч. Народився в м. Гадячі на Полтавщині у дворянській родині. Вимушений емігрувати після репресивного звільнення з університету, в 1876 – 89 рр. плідно працює в Женеві як політик, науковець, видавець і публіцист, видає збірник і журнал «Громада» (1878–1882), серії брошур і книг українських авторів. Разом з С. Подолинським і М. Павликом створює «Женевський гурток» – український соціалістичний осередок.

Людина різнобічного обдарування, Драгоманов зробив вагомий внесок в історію, літературну критику й літературознавство, етнографію і фольклористику, політологію й соціологію, філософію.

Гасло Драгоманова – «в культурі – раціоналізм, у політиці – федералізм, у соціальних справах – демократизм». Проте декларований раціоналізм підлягає внутрішнім обмеженням, бо у філософії Драгоманова

присутня українська духовна традиція. Обстоюючи «етичний соціалізм», Драгоманов критикує і народництво, і марксизм.

У центрі теорій Драгоманова ідея суспільного поступу, є збагачення духовної культури і зміцнення соціальної справедливості.

Філософія Драгоманова ґрунтується на ліберальній ідеї, згідно з якою вища цінність визнається за особистістю.

Суспільно-політичним ідеалом Драгоманова є «безначальство», анархічний лад, суть якого становить спілка добровільних асоціацій вільних і рівних осіб з усуненням із суспільного життя авторитаризму. До асоціацій Драгоманов відносив і нації – необхідні елементи суспільної організації людства. Він писав: «Людство є лиш сукупність націй».

Попри важливість нації, пріоритетними для Драгоманова залишаються громади, що складають своєрідні суспільні молекули. Першість громад не тільки надала соціалізму Драгоманова особливого характеру, а й вплинула на його прихильність до федеративної спілки вільних самоврядних громад.

До головних політичних завдань українства Драгоманов відносив усвідомлення національної єдності українців, поділених між різними державними утвореннями. У розвитку національної самосвідомості вирішальна роль належить культурницькій діяльності та освіті. Цей культурницько-просвітницький акцент ґрунтувався на визнанні пріоритетним еволюційного шляху розвитку щодо революційного шляху. Але Драгоманов не заперечував ні можливості революційних змін, ні того, що національне визволення невіддільне від соціального звільнення.

Михайло Петрович Драгоманов вважав, що завдання кожної людини, як і народу, в пізнанні себе і в прагненні йти до цивілізації разом з цивілізацією, тобто підхід Драгоманова полягав у необхідності пов'язати український національний рух та його програму з європейськими ліберально-демократичними концепціями.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. «На порозі нової України». – К., 1991.
2. Дорошенко Д. «Спогади про давнє минуле». – Вінніпег, 1948.
3. Драгоманов М. Вибране. – К., 1991.
4. Кистяковский Б. «Вехи». В защиту права., 1909.
5. В роботі також використані матеріали, в різний час надруковані у виданнях Ліберальної партії України:
6. Лекции из истории и практики либерализма. –Д., 1993.
7. «Українська державність у ХХ столітті» (Історико-політологічний аналіз). – К., 1996.

А.В. Шамбра

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: Л.В. Січевлюк

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Ідея української державності в працях В'ячеслава Липинського

Основоположник державницького напрямку в українській історичній і політичній науці, В. Липинський створив власну концепцію української державності, використовуючи різноманітні соціологічні, історичні і політологічні методи дослідження.

Найважливішим твором В. Липинського є «Листи до братів-хліборобів». Центральною темою цього твору є побудова української самостійної держави і організація її суспільства. Автор трактує державу як перманентну і абсолютну вартість та найвищу форму організації суспільства у розвинених народів, у тому числі й українського.

У своїх «Листах до братів-хліборобів» В. Липинський визначає три основні ідеї і три методи організації для розв'язання проблем українського державного будівництва 1) демократія з республікою; 2) охлократія з диктатурою; 3) класократія з правовою – «законом обмеженою і законом обмежуючою» – монархією.

Вчений вважав, що лише третя із зазначених форм організації суспільного життя є придатною для України. Аналізуючи переваги і види демократичної республіки, він писав так: «Не демократ я тому, що не визнаю за народом нічим не обмежених, самодержавних, суверенних прав так само, як не визнаю і нічим не обмеженої, самодержавної монархістичної влади... І не вірю в те, щоб правда і добро ішли від розпалених агітаторами хвилимих пристрастей випадкової арифметичної більшості, а навпаки вірю в досвід історії людства, який вчить, що всі громадські цінності були завжди сотворені уміючою панувати над своїми та чужими пристрастями, організованою та непохитною в своїх переконаннях меншістю».

Липинський вважає основним завданням державної політики подолання ідейного хаосу в політиці, браку організації і дисципліни – усіх тих причин, які не дали втілитись українській державі в реальність. «Ми знаємо, – пише він, – що недостача ідеї державної і самопоїдання анархічної провідної верстви погубили Київську і Галицьку Русь, Русь Литовську, Козаччину Українську, врешті, сучасну українську інтелігенцію».

В. Липинський у своїй концепції української монархії обґрунтовує

необхідність п`яти основних підвалин, на яких ця монархія має засновуватись: 1) аристократія; 2) класократія; 3) територіальний патріотизм; 4) український консерватизм; 5) релігійний етос. Ці п`ять пунктів вчений визначає, спираючись на проведену ним диференціацію типів державного будівництва, різницю між націоналізмом «творчим і руйнуючим», націями «поневоленими і недержавними».

Майбутня українська держава, за Липинським, це – незалежна дідовичного (спадкового) характеру з обов`язковою передачею успадкованої гетьманської влади. Гетьман уособлює державу і є своєрідним «національним прапором», найвищим символом держави.

Основним пунктом українського державного будівництва Липинський вважав встановлення правової монархії у традиційній формі гетьманату. Така форма державного будівництва, на думку вченого, докорінно ризниться від московської централізації, яка ще з часів Івана Грозного до новітніх часів спирається на нічим не обмежену владу монарха і терор, а також від польської монархії, де король завжди був маріонеткою шляхти.

Вузловими пунктами своєї української політичної програми В. Липинський називає поняття територіального патріотизму української нації і українського консерватизму, які здатні перебороти внутрішні органічні слабкості українства. Україна має стати спільною батьківщиною для всіх своїх громадян – росіян, поляків, євреїв, вірменів і т.д.

Аристократія у Липинського пов`язана не стільки з українською національністю, скільки з українською державністю. Державницькі монархічні погляди в поєднанні із засадами християнської етики і консерватизму складають зміст політичної концепції Липинського. Ця концепція визначила новий, державницький консервативний напрям в українській політології. Шукаючи «четвертого шляху» для України поза демократією, більшовизмом і фашистськими диктатурами та інтегральним націоналізмом, він сподівався знайти його у конституційній монархії. Теорія державності, еліт та механізмів суспільно – політичних перетворень В.Липинського мала чималий вплив на погляди українських авторів в діаспорі. А поняття територіального патріотизму піднесло концепцію Липинського на рівень кращих зразків європейської політичної думки ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Липинський В. Релігія і церква в історії України. – Філадельфія, 1925. – С.8.
2. ЦДАЛ – Ф.359. – Оп.1. – Спр. 266. – Арк. 97.
3. Липинський В. Лист до Я. С., члена «Ініціативного гуртка українського селянсько-хліборобського союзу», від 16.П.1924 р. // Поступ. – Львів, 1927. – Річник 1. – С.137.
4. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Відень, 1926. – С. 129-132.
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – С.375.
6. Осадчук В. В`ячеслав Липинський про роль еліти у формуванні концепції національної ідеї державотворення // Вісник Української Академії державного управління. – 2002. – №2. – С. 269-273.

7. Потульницький В.А. Політична доктрина В. Липинського // Український історичний журнал – 1992. – № 9. – С. 37–45.

8. Сікора І. Концепція «дідичного гетьманату» В'ячеслава Липинського у світлі сучасного трактування легітимності політичної системи// Липинський В. Студії. Т.1: В. Липинський: історико-політологічна спадщина і сучасна Україна; Матеріали міжнародної наукової конференції. – Київ-Луцьк-Кременець. – К., 1994. – С. 129-131.

Н.І. Шелак

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: Л.В. Січевлюк

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Основні тенденції розвитку державотворчих процесів в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.

Одним із найважливіших чинників національного розвитку є історична пам'ять українського народу, акумульована в працях його видатних вчених, письменників, дипломатів, священнослужителів, політичних діячів. Їхні праці виявилися найбільш потрібними і водночас придатними для пробудження і розвитку національної самосвідомості.

Актуальним є вивчення української суспільно-політичної думки, напрацьованого довкола ідеї державності в українській інтелектуальній спадщині XIX – початку XX ст. Дедалі більший інтерес викликає у науковців та широкої громадськості творча спадщина діячів, які стояли біля витоків українського національного відродження, теоретично розробляли національну ідею. Адже сьогоднішній стан української нації і держави є значною мірою логічним наслідком, неусвідомлення свого минулого, теорії і практики історико-політичного процесу.

Успіх нинішнього українського державотворення значною мірою залежить від того, чи зуміємо ми об'єктивно і критично проаналізувати власний історичний досвід, зокрема, те, як формувалася і функціонувала українська державницька ідея в добу національного відродження XIX – початку XX ст.

Період кінця XIX – початку XX ст. – це доба українського національного відродження. Саме в цей період Українська наука, інтегруючи здобутки вітчизняної та європейської науки й культури, досягла світового

рівня. Саме в цей період утверджується ідеологія самостійництва, яка означала сприйняття українства як певної спільноти, ствердження ідеї єдності всіх українських земель у географічному, політичному, економічному, етнографічному та мовному аспектах.

Національно-державницький напрям в українській науці, який базувався на ідеї визнання права кожної нації на власну автономію і державну незалежність, реалізувався у роботах М. Грушевського, Ю. Бачинського, М. Павлика, В. Навроцького, М. Міхновського, В. Липинського, Д. Донцова та інших.

На межі XIX та XX століть у національно-визвольному русі українців виокремились такі напрямки:

- християнсько-демократична течія (митрополит А. Шептицький, Т. Войнарівський);
- революційні демократи (І. Франко, О. Терлецький, В. Будзинівський);
- соціал-демократи (Ю. Бачинський, В. Левинський, М. Грушевський, В. Винниченко);
- консервативна течія (В. Липинський, С. Томашівський);
- націоналістична течія (М. Міхновський, Д. Донцов);
- радикальна течія (М. Павлик, В. Навроцький)

Завдяки українським партіям початку XX ст. проблема державності України була введена на рівень практичної політики, вона стала стрижнем національного питання в Україні. В середовищі політичних організацій виявилось різне розуміння питання державності, її перспектив і шляхів досягнення. Однак вони виконали важливі функції, а саме:

- активізували політичну діяльність українців, надаючи національному рухові масового характеру;
- виявляли, формували і обґрунтовували інтереси всіх суспільних груп і верств, що становили українську націю;
- надавали національному рухові цілісного та організованого характеру;
- формували національну ідеологію і політичну доктрину;
- проводили культурно-освітню роботу серед українського населення краю і впливали на формування національної самосвідомості;
- продукували нову політичну еліту.

На основі аналізу процесу політичної структуризації українського суспільства сучасні дослідники виокремлюють чотири етапи визвольного руху в українських землях, а саме:

- 1) початковий період, коли визвольні змагання існували на рівні окремих осіб на тлі пасивної масової свідомості та окремих, розрізнених у просторі і часі, груп;
- 2) культурницький період, коли відбувалася консолідація прибічників

української самоідентифікації на засадах національно-культурного розвитку;

3) політико-партійний період, коли національний рух піднявся до рівня партійної організації, що дало змогу перенести боротьбу на політичний, загальнодержавний напрями;

4) період безпосереднього державотворення, який збігається з українською національно-визвольною революцією 1917-1920 рр.

На всіх етапах свого розвитку національний рух поєднував різні течії економічну, побутово-звичаєву, культурницьку, політичну. На кожному етапі переважала одна з них, що і визначало його основну специфіку.

У становленні ідей державності в українській суспільно-політичній думці кінця ХІХ – початку ХХ ст. доцільно розрізнити три етапи.

Перший – остання чверть ХІХ – перше десятиріччя ХХ століття, коли панівними залишалися ідеї панславізму та федералізму. Цей етап позначився передусім домінуванням політичного та наукового авторитету М. Драгоманова, ідеї якого у повному обсязі або частково поділяли І. Франко, Є. Чикаленко, М. Грушевський та багато інших вчених і громадських діячів.

Другий етап – початок – перша чверть ХХ століття. У цей період виокремлюється консервативний напрямок, представники якого, відстоюючи пріоритет інтересу держави над інтересом нації, спирались на думку, що найбільш сприятливою формою державного правління в Україні є консервативно-монархічна держава. Серед представників української консервативної думки виділяються В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський.

Третій етап 1918 – 1930-ті роки – характеризується розчаруванням частини вітчизняних інтелектуалів результатами та наслідками визвольних змагань в Україні. Через це відбулась відмова таких представників націонал-самостійницької ідеології, як Д. Донцов, М. Міхновський, М. Сціборський від ідеалів демократії на користь авторитарних принципів побудови держави.

Список використаних джерел

1. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ – початку ХХ століття. Довідник. – К., 1996. – 155 с.
2. Головченко В. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України: нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ століття. – Харків, 1996. – 73 с.
3. Грабович Г. До питання про критичне самоусвідомлення в українській думці ХІХ ст.: Шевченко, Куліш, Драгоманов // Сучасність. – 1996.
4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ століття. – К., 1996. – 143 с.
5. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХV-ХХ століть: навч. посіб./ Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін. – К., 2007. – 314 с.
6. Кармазіна М. С. Ідея державності в Українській політичній думці (кінець ХІХ – початок ХХ століття). – К., 1998. – 236 с.

7. Реєнт О. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). – К., 2003. – 124 с.
8. Салтовський О. І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку XX сторіччя). – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 396 с.
9. Українська державність у XX столітті. (Історико-політологічний аналіз). – Київ: Політична думка, 1996. – 128 с.
10. Українські політичні партії кінця XIX – початку XX століття. Програмові і довідкові матеріали. – К., 1993. – 83 с.
11. Шафранська І. Б. Умови та особливості розвитку економічної думки Західної України кін. XIX – поч. XX ст. / І.Б. Шафранська // Стратегії розвитку України в глобальній среде : мат. II Междунар. науч.-практ. конф. [Симферополь–Ялта, 7–9 ноября 2008 г.]. – Симферополь : ЦРОНИ, 2008. – Т. 3. – С. 35-37.

Ю.О. Школа

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: І.Ф. Радіонова

доктор економічних наук, професор

Університет економіки та права «КРОК»

Олександр Барвінський як організатор просвітницького руху західноукраїнських земель кінця XIX ст.

Серед цілої плеяди західноукраїнської інтелігенції другої половини XIX ст. Олександр Барвінський – український політик, історик, педагог, науковець, який належав до видатної династії Барвінських, посідає особливе місце.

О.Романів, голова Наукового товариства імені Т. Шевченка, зазначав таке: «Рід Барвінських належить до тих дивовижних сімейних кланів, які, незважаючи на істотне вивищення із загальної народної маси, протягом століть зберігали вірність своєму народові та своїй вірі... їхній приклад служіння Україні проявився особливо у поколіннях, яким судилося жити в XIX столітті...»

Джерельну базу дослідження діяльності О. Барвінського складають рукописні матеріали особистого архіву, що зберігаються у Фонді родини Барвінських (фонд № 11) Відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України. Важливим джерелом вивчення життя і творчості Олександра Барвінського є його твори «Спомини з мого життя» у чотирьох частинах, які, на жаль, так і не вийшли друком. Сучасними дослідниками життя і творчості Олександра Барвінського є

Стефанія Павлишин, Олена Аркуша, Ігор Чорновол, Богдан Гречин, Ольга Кравець.

Участь О. Барвінського у просвітницькому русі в західній Україні в кінці XIX ст. здійснювалась в декількох формах. Ми виокремлюємо такі форми:

- активна діяльність в роботі товариства «Громада»,
- педагогічна діяльність з орієнтацією на національні цінності та інтереси,
- організація роботи товариства «Просвіта»,
- видавнича та наукова діяльність

Діяльність «Громади», до якої з гімназійних років долучився О. Барвінський, передусім, полягала у вивченні творів українських письменників П. Куліша, М. Костомарова, М. Вовчка, І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка. Найбільшою увагою «громадівців» користувались твори Т. Г. Шевченка, що, за браком друкованих видань, переписувались, заучувались та читались на зборах.

О. Барвінський виконував функції керівника львівської «Громади» в період навчання у Львівському університеті. За його участі, «Громада», стала молодіжним товариством, члени якого виступали за єдність усіх українських земель, прагнули пробудити національну свідомість української молоді. Метою громадівців став розвиток української літератури, створення єдиної літературної мови, згуртування національних інтелектуальних сил.

Після закінченні Львівського університету у 1868 році Олександр Барвінський одержав місце вчителя у Бережанській гімназії. Там він розпочав підготовку своєї першої читанки з української літератури. В цьому йому активно допомагав Пантелеймон Куліш, з яким Олександра Барвінського познайомив Микола Лисенко. Дружба двох видатних українців тривала понад двадцять років.

У 1871 році Олександр Барвінський розпочав роботу в учительській семінарії міста Тернополя. Усвідомлюючи зв'язок між освітнім рівнем та національною свідомістю, Олександр Барвінський розгорнув на Тернопіллі культурно-освітню діяльність. «З гімназійних і університетських часів, з «Громади» виніс я се розумінє, що нашому народови треба просвіти, щоби его двигнути з морального і матеріального занепаду, щоби его довести до національної свідомости, і підготовити его до сповнення задачі, призначеної ему Провидінєм і історією серед інших освічених народів», писав педагог О. Барвінський.

Разом із своїми сподвижниками Северином Навроцьким, Юрієм Гецевим, Костем Горбалем, Володимиром Лучаківським та Левом Шеховичем Олександр Барвінський розпочав роботу зі створенню філії товариства «Просвіта» у Тернополі. У 1876 році тернопільську філію «Просвіти»

було створено. Її членами ставали не лише місцеві священики та народні вчителі, а й селяни. Головою філії було обрано доктора Володимира Лучаківського, а секретарем – Олександра Барвінського. Члени «Просвіти» організовували етнографічні виставки і концерти, «фестини», віча, сходи тощо.

Олександр Барвінський здійснював активну видавничу роботу, У світ виходять такі його публікації, як «В. Франклін, яко примір чесного, трудящого і ошадного чоловіка» (1883), «Убоге та багате село» (1883), «Спомини про життя і діяльність Володимира Барвінського» (1884), «Літопис суспільної роботи і сили русинів австрійських» (1885), «Цісар і король Франц Йосиф I, картини з його життя і володіння» (1888), «Києво-Печерська лавра» (1890) та розвідка, присвячена Маркіяну Шашкевичу «З Маркіянової спадщини».

У 1880-х роках О.Барвінський досліджує історію рідного краю. На замовлення товариства «Просвіта», він пише свою першу працю з історії України, що дістала схвальний відгук відомого українського історика Володимира Антоновича. Останній познайомив О.Барвінського з видатним українським істориком та майбутнім керівником УНР Михайлом Грушевським.

У 1888 році Олександр Барвінський вступає до наукового Товариства імені Шевченка, яке охоплює три секції: філологічну, історико-філософську та математично-природничо-лікарську. Його обирають головою товариства. Дійсним членом товариства він залишається два десятиліття.

Список використаних джерел

1. Романів О. Сага роду Барвінських // Вісник НТШ. – 1993. – Ч. 6-7. – С. 16.
2. Барвінський О. Спомини з мого життя / Упор. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. – К.: Смолоскип, 2004. – 528. – 42 с.
3. «Записки історичні, літературні і етнографічні». Записна книжка. 1864–1865 рр. // ЛНБ ім. В. Стефаника, відділ рукописів, ф. 11 (Барвінські), спр. 4088, п. 233 – 67 арк. – арк. 47-47 зв.
4. Руська Читанка для висшої гімназії. – Львів: Друкарня! н-ту Ставропігійського, 1870. – Ч. 1. – 56 с.
5. Лисий В. Тернопільська філія «Просвіти» // Шляхами Золотого Поділля. Регіональний історично мемуарний збірник Тернопільщини. Т. 2. – Філадельфія, Па, 1970. – 182 с.
6. Протоколи засідань Тернопільської філії товариства «Просвіта» // Центральний державний історичний архів м. Львова, фонд 348 (Товариство «Просвіта»), оп. 1, спр. 32. – 72 арк.
7. История Руси. Ч. III. Русь під панованем Литви і Польщі аж до злуки сих держав під панованем Ягайлонів. Після руских і чужих істориків написав Ол. Барвінський. У Львові. Товариство «Просвіта». З друкарні товариства ім. Шевченка, 1880. – 86 с.

Я.С. Ятлук

Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник: К.Ф. Захарова

кандидат економічних наук, доцент

Університет економіки та права «КРОК»

Внесок Дмитра Донцова в розвиток теорій націоналізму

Інтегральний націоналізм є одним з п'яти типів націоналізму за термінологією Карлтона Гейза, автора книги «Історична еволюція сучасного націоналізму».

Інтегральний націоналізм з'являється у країнах, де сильний дух мілітаризму зміцнюється в боротьбі за незалежність і коли після досягнення незалежності потрібно забезпечити порядок, безпеку та життєздатності нової держави.

В Україні інтегральний націоналізм походить із поразок національних змагань 1917-1920 років. Інтегральні українські націоналісти сповідували ідеалістичні погляди на світ, як анти позитивізму – протилежність поглядів позитивістів, як В. Антоновича, М. Драгоманова, та М. Грушевського. У пошуках причини провалу української боротьби за незалежність 1917-1920 років націоналісти переконалися, що маси прагнули незалежної держави, проте були засмучені і розчаровані слабким урядовим керівництвом. Критика окремих недоліків переросла в систематичну відмову від демократичних і соціалістичних принципів, які були рисою українського національного руху. Деякі діячі української революції 1917-1920 років були переконані в тому, що демократичні та соціалістичні підходи сприяють, міжпартійній ворожнечі, відсутності чіткої мети організації. Тому вони закликали до створення нового типу українця, відданого нації та справі незалежності. Чіткіше усіх ці погляди висловлював Дмитро Донцов.

Дмитро Донцов український публіцист, філософ, політичний діяч, один із перших керівників Союзу Визволення України (СВУ), головний ідеолог українського інтегрального націоналізму.

Д. Донцов вважав, що захистити українську самостійність зможе тільки якась одна партія з чіткою політичною програмою та сильна людина на чолі держави.

Донцов – автор багатьох публіцистичних праць. Серед найвідоміших праць – «Націоналізм» (1926). У цій праці він сформулював засади нового українського світогляду, який означив як «чинний націоналізм», тобто інтегральний націоналізм, на підставі популярних на Заході теорій, що

розглядали вольовий чинник, як ірраціональну рушійну силу історичного процесу.

Воля нації до життя, до влади, до експансії була основною національною ідеологією Донцова. Націю він вважав об'єднанням мільйонів воль докола спільного ідеалу панування певної етнічної груп над територією, яку вона дістала в спадщину від батьків і яку хоче залишити своїм дітям.

На формування національного світогляду Дмитра Донцова ще в юнацькі роки вплинула брошура його вчителя Миколи Івановича Міхновського «Самостійна Україна», яка була насичена ідеєю любові та відданості до України. Також, керуючись ідеями Ніцше і Ортем-і-Гасета, Донцов прийшов до генерального висновку: нація – не лише «мовна чи національна збірнота», – нація – це воля щось спільне творити». Донцов намагався прищепити українській суспільності волю до влади і вволю до життя, фанатизм на шляху боротьби за власну ідею, тверду віру у власні сили, і тільки такий вихід він вбачав у творенні повновартісної нації. Націю може порятувати лише народження нової психології переможців, а не рабів, «не вічний стогін покараних рабів і сльози».

«Інтегральний націоналізм» Д. Донцова не спирався на ретельно обґрунтовану систему ідей. Він скоріше ґрунтувався на ряді ключових понять, основна мета яких полягала не в тлумаченні дійсності, а у спонуканні людини до дії.

«Інтегральний націоналізм» сповідував колективізм, що ставив націю над індивідом. Поряд із цим він закликав своїх прибічників бути «сильними особистостями», які ні перед чим не спинились би для досягнення тих чи інших цілей. Одна з них зводилася до того, щоб змусити народ діяти як об'єднане ціле, а не як різні партії, класи чи регіональні групи. Звідси й всеохоплююча природа цього руху, який особливого значення надавав соборності (національній єдності), відкидав регіоналізм і прагнув контролювати всі прояви діяльності суспільства.

Інтегральний націоналізм Дмитра Донцова зіграв важливу роль у становленні української держави. Донцов стимулював розвиток українського націоналістичного руху на західній Україні, формуванню Організацію Українських Націоналістів.

Список використаних джерел

1. Десятитомник праць Дмитра Донцова (Вибрані твори у 10 томах. – Дрогобич–Львів, видавнича фірма «Відродження». – 2011–2016.
2. І. Загребельний. «Націоналізм versus модерн: життя і творчість Дмитра Донцова в оптиці консервативної революції». Видавництво Сергія Пантюка. – Київ. – 2014 р.
3. Донцов Д. Де шукати наших історичних традицій. – Львів: Квартальник Вістника. – 1938.
4. Донцов Д. Націоналізм. – Лондон; Торонто: Українська видавнича спілка, 1966.
5. Донцов Д. Про актуальні річі // Літературно-науковий вістник. – 1932. – Ч. 3.
6. Донцов Д. Церква і націоналізм // Літературно-науковий вістник. – 1924. – № 5-6.

4. Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1996. – С. 492–551.

5. Рог В. Дмитро Донцов – апостол української ідеї. Матеріали науково-теоретичної конференції.

6. О. Різниченко. Деякі світоглядні, естетичні і стильові параметри публіцистики Дмитра Донцова.

7. <http://gazeta.dt.ua/HISTORY/dmitro-doncov-dialektika-borotbi-za-nezalezhnu-derzhavu-.html>

Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права «КРОК»

Наукове видання

Економічні основи української державності в творчості
видатних українських політичних діячів та науковців
другої половини ХІХ – початку ХХ століття:
матеріали викладацько-студентської конференції
(Київ, 24 березня 2017 року)

Комп'ютерна верстка: *В.І. Гришаков*

Підписано до друку 20.03.2017 р. Формат 60x84/16. Гарнітура Times.

Ум. друк. арк. 3,02. Обл.-вид. арк. 2,65. Наклад 300 прим.

Зам. 119.

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.

Надруковано департаментом поліграфії
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
місто Київ, вулиця Лагерна, 30-32
тел.: (044) 455-69-80
e-mail: polygrafia.krok@gmail.com